

POPOUTNIK

PEDAGOŠKI LIST

LIII

5 | 1931/32

Vsebina:

I. 1. Dr. Stanko Gogala: O duhovnem in duševnem oblikovanju. (Nadaljevanje sledi.) — 2. Albert Žerjav: Mladinska pesem v narodni šoli. — 3. Vzgojni listi. (Konec.) — 4. France Jandl: Dan miru. — 5. Šola miru v Parizu. — 6. Ivan Čuk: Telovadba dece. — 7. J. Mlinaričeva: Naši roditeljski sestanki. — 8. Vprašanje »Naše prve knjige«: E. D.: Zakaj jo odklanjam.

II. 1. M. S.: Rokotvorni pouk v avstrijskih ljudskih šolah. (Konec sledi.) — 2. Nastenski reki in pregovori za šolske delavnice. (Konec.)

III. 1. Andrej Bell. — 2. Smernice za pripravo na pouk. — 3. Koncentracija, strnjeni pouk in delovna šola.

IV. Georg Kerschensteiner †.

V. 1. Narte Velikonja: Otroci. — 2. A. Jamnik: Vzroki našega siromaštva. — 3. Janez Vodopivec: Da se poznamo! — 4. Marija Jezernik: Princesa Iza. — 5. Ernest Claers: Flachskopf.

„**POPOTNIK**“ izhaja v zvezkih 15. dne vsakega meseca in stane na leto 50 Din, polletno 25 Din, četrtno 12-50 Din; posamezni zvezki stanejo 5 Din.

Naročnino in reklamacije sprejema uprava listov Jugoslovenskega učiteljskega združenja — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: Senkovič Matija, obl. šolski nadzornik v pokoju, Maribor, Strossmajerjeva ulica 30/1.

Glavni in odgovorni urednik Josip Kobal. Izdajatelj Juoslovensko učiteljsko združenje — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani. Odovarja Ivan Dimnik. Tiska Učiteljska tiskarna (predstavniki Francè Štrukelj). Vsi v Ljubljani.

POPOTNIK

PEDAGOŠKI LIST

Cetnik LIII.

Januar 1932.

Štev. 5.

Dr. Stanko Gogala:

O duhovnem in duševnem oblikovanju.

Najsplošnejše bi mogli določiti pedagogiko kot vedo o duševnem in duhovnem oblikovanju človeka. Šlo bi torej za oblikovanje človeške duševnosti na eni strani in človeškega duha na drugi. Ker pa tako radi zamenjujemo duševnost ali dušo s tem, kar je duh ali duhovnost, zato naj poskušam v kratkem določiti jedro in zmisel obeh navedenih vrst pedagoškega dela in oblikovanja.

Najprej o duhu! Duha moremo določiti najprej negativno in tako, da povemo o njem, kaj on ni, in ga skušamo po možnosti točno razlikovati od ostalih tipičnih vrst predmetov. Zato trdim najprej, da duh ni duševnost in da tudi kak materialno-realni predmet ni. Sploh mu manjka vsake realnosti, tako duševnotranje, kakor tudi materialno-zunanje. Ta trditev bo postala takoj jasna, če poskušamo pokazati razliko med predmetnimi bistvi teh predmetov.

Najprej se razlikuje duh od materialno-realnih predmetov kot so n. pr. kamen, roža, žival, papir, kri, tekočina itd., po tehle znakih: 1. Duh nima materialno-realnih kvalitet kot so n. pr. trdota, vonj, oblika, barva, število, svetloba, glas, mrzlost, toplost, premikanje itd. 2. Iz istega razloga je načelno izključeno, da bi mogli kdaj spoznati duha po tako zvanih primarnih pristnih predstavah kot so n. pr. naši občutki ali pa ostale predstave, ki nam predočujejo ali kažejo n. pr. stol, klop, sliko, besedo, knjigo, konja itd.; vsi ti predmeti imajo namreč materialno-realne lastnosti, do katerih pride subjekt le po pristnih predstavah. 3. Materialno-realni predmeti so podrejeni zakonom materije o ohranitvi energije ter materije in zakonu, da imajo isti vzroki pod istimi pogoji vedno iste učinke. Vsi ti zakoni pa za duhovni svet in za duhovne predmete nikakor ne veljajo. Zakaj kako si sploh moremo misliti, da bi bil duh kake umetnine, etičnega dejanja ali pa znanstvenega spoznanja podrejen zakonu o ohranitvi energije in materije, če pa sploh nima nikake zveze s kako realno energijo in če ni prav nič materialnega značaja. Pa tudi vzročni zakon načelno ne more veljati za duhovne predmete, ker duhovni predmeti sploh ne morejo nastopati ne kot vzroki in ne kot učinki. Vzročno razmerje pa je vedno razmerje med materialnimi predmeti, med katerimi pride do realnega učinkovanja enega vzroka na drugi predmet. Pač bi mogli govoriti tukaj o nekaki ohranitvi »materije« v tem zmyslu, da je pač duha po njegovi vsebini vedno enako. Toda še ta zakonitost, prenešana v duhovno sfero, velja le za tako zvanega objektivnega duha, o katerem bomo še govorili in ki je res neizpremenljiv, ga je vedno enako ter se ga prav nič ne more izgubiti. 4. Končno pa je razlika med materialnimi in duhovnimi predmeti še v tem, da more postati predmet kupčije ali prodajanja le materialni predmet, nikdar pa duh in duhovni predmet. Ta razlika izvira že iz prej omenjene, zakaj predmet prodajanja more postati le to, kar je podrejeno zakonu o ohranitvi energije in materije. Saj vsebuje že pojem prodajanja, da moremo prodati le to, česar pozneje več nimamo, čeprav smo dobili za prodani predmet neko nadomestilo. Če sem nekaj res prodal, je prodani predmet sedaj last kupca, in jaz ga nimam več. Saj bi ga sicer lahko še enkrat, pa še

in še prodajal in bi ga vendar vedno še imel. Iz takega predmetnega pomena prodajanja sledi, da morejo postati predmeti kupčevanja in gospodarjenja res le materialno-realni predmeti, o katerih velja, da so samo enkratni in pa tako prostorni in časovno določeni, da so ali moji ali pa niso moji. O duhu pa velja, da sploh ne more postati predmet kupčevanja in da ga zato nihče ne more ne prodati in ne kupiti. To dejstvo pa izvira še iz nove razlike med materialnimi in duhovnimi predmeti, da so namreč prvi nujno vezani na prostor in čas, da pa so drugi načelno izven prostora in časa. Poleg tega posrednega razloga pa lahko isto dejstvo spoznamo tudi neposredno; zakaj nikakor ni mogoče, da bi postala socialna ali etična vrednost stvar kupčije in da bi jo mogel kdo kupiti ali prodati. Pa tudi primer estetske vrednote ne govori proti temu, kajti kupiti moremo pač lepo sliko, kip in podobno, načelno izključeno pa je, da bi kdo kupil onega duha, ki ga je umetnik položil v sliko, kip, harmonijo, dramo itd. Sicer bi pomenilo to, da je postal umetnik za toliko duhovno revnejši, kolikor je položil svojega duha v umetnino in da bi kot subjekt sploh izginil, če je položil, kot pravimo, samega sebe v umetnino. Pač pa velja še obratno, da se je umetnik ob umetnostnem ustvarjanju duhovno obogatil in oplemenitil.

Proti prej postavljeni trditvi, da je duh načelno izven gospodarskega interesa, pa ne govorijo tudi taki primeri, ko gre za kupčevanje knjig, za patente in za tako zvano »inštruiranje«. V obeh prvih primerih ali pa še v drugačnih in podobnih namreč sploh ne gre za kupčevanje z duhom samim, temveč le za kupovanje neke formulacije ali nekega izraza subjektivnega duha, ki pa radi te formulacije ni postal prav nič manjši, temveč še bolj zavesten in jasen. Pa tudi v primeru »inštruiranja« ali poučevanja sploh ne gre za prodajanje lastnega duha, temveč le za neko odškodnino za oni telesni in duševni napor in pa za ono delo, ki je potrebno, da komu posredujemo svojega duha. Toda zopet velja, da ta duh zato ni prav nič slabše ali manjši. Splošno torej velja, da duh sploh ne more postati predmet kupčevanja in prodajanja.

V tej zvezi pa je zanimivo še dejstvo, da duh ne samo ni predmet kupčije, temveč da ga tudi podariti ali prenesti ne moremo v tujo duševnost. Duh je toliko moj ali tvoj ali splošno tako intimna last neke individualne duševnosti, da ostane vedno samo njen in da ga niti z največjo voljo ne more podariti niti svojemu najboljšemu prijatelju ali svojemu učencu, da bi ga enostavno prenesel v svojo duševnost. Tudi v tem je torej važna razlika duha do materialnih predmetov, ki niso samo predmeti kupčije, temveč še taki, da morejo zamenjati lastnika in da jih moremo komu podariti ali da jih enostavno prenesemo iz ene roke v drugo.

To so načelne in praktične razlike med duhom ter med materialno-realnimi predmeti, po katerih se torej duh povsem razlikuje od materije.

Razen tega pa se duh jasno in določno razlikuje tudi od duše ali duševnosti. Tudi tu moremo naštetih več važnih razlik: 1. Duševnost ima svoje osrednje jedro-subjekt, na katerega so nujno vezani ne samo vsi goni ali instinkti ter dispozicije ali duševne sposobnosti, temveč tudi vse doživljanje. Vsak doživljanje je nujno doživljanje nekoga. Ne velja pa samo ta formalna zveza med doživljanjem in subjektom, zakaj subjekt podeli svojemu doživljanju tudi svojo osebno ali individualno noto in potezo, tako da je in mora biti samo doživljanje tega tako določenega subjekta. Za duha pa vse to nikakor ne velja. Duh, kolikor je objektivnega značaja, in o tem bo še govora, je s te strani podoben materialnim predmetom, ki so tudi neodvisni od subjekta. Objektivni duh nima nikake osebne note in je zato vsebinsko neodvisen od kakršnegakoli subjekta. Kakor pa je tudi obstoj materialnih predmetov nezavisna od subjekta, tako je pri duhu tudi njegova veljavnost od subjekta neodvisna. Neka logična ali estetska ali socialna vrednota ni vrednota zato, ker jo je spoznal kak subjekt, temveč je občevljavna za

vse različne subjekte. To pomenja, da je njena veljavnost načelno neodvisna od subjekta. Objektivni duh je torej vsebinsko in veljavnostno nezavisen od človeka. 2. Druga važna razlika med duhom in duševnostjo je ta, da subjekt duševnost doživlja, medtem ko duha sploh ne moremo doživljati. Seveda pa tukaj doživljanje ne pomenja doživljanja estetskih ali etičnih ali religioznih vrednot, nego doživljanje pristojnih estetskih ali etičnih ali religioznih doživljajskih aktov. Razlikovati bi mogli torej doživljanje nekih vsebin in predmetov in pa doživljanje doživljajev ali pravo doživljanje. Doživljanja v prvem pomenu torej pri duhu nimamo, pač pa nastopa duh kot predmet ali vsebina našega doživljanja. Iz tega jasno sledi, da duh ni isto kot duševnost, ker tudi predmet doživljaja ni isto kot doživljaj sam. 3. Tretja razlika med duhom in duševnostjo je ta, da nam je duševnost s subjektom vred splošno neposredno dana in zavestna. Le dispozicije, ali bolje rečeno, one samo posredno ugotovljive duševne sposobnosti nam niso neposredno zavestne. Za duha pa velja, da načelno ni neposredno zavesten in da nam sploh ni dan neposredno, temveč le posredno. Duha ugotovimo, spoznamo ali uživamo le preko svojih doživljajev ali pa še preko posameznih predmetov, umetnin, besed, izrazov, kretenj itd., v katere je poleg pristojnih doživljajev položen še duh teh doživljajev. 4. Končno pa je med duševnostjo in duhom še ta razlika, da je duševnost neposredno dana samo onemu subjektu, ki jo sam doživlja, medtem ko morejo priti do njegovih duševnih posebnosti in elementov drugi subjekti le posredno, t. j. po takih predmetih, v katere je ali subjekt sam položil svoje doživljaje ali pa se to doživljanje nehote in po psihofizični zvezi zrcali ali odraža. Duh in to vsaj objektivni duh pa je načelno dostopen vsakemu subjektu in vsakdo more seči v tega duha in ga spoznati ter sebi asimilirati, seveda le preko svojega lastnega doživljanja.

To so sedaj načelne in konkretne razlike med duhom in med predmeti materialno-realnega ter duševnega sveta. Preden pa preidem k pozitivni označitvi duha samega, naj podam še nekatere skupne plati med navedeno trojico predmetov. In zopet najdemo, da je najprej med duhom in med materialnimi predmeti najmanj dvoje takih skupnosti. Prva je v tem, da je materija in da so materialni predmeti nujno podrejeni duhu in duhovnim predmetom. Ze prej smo omenili, da velja za vse materialne predmete dvoje zakonov, zakon o ohranitvi energije in materije in pa zakon o odnošajih med enakimi vzroki in učinki. Ti zakoni sami niso materialnega značaja in vendar jim je vsaka materija nujno podrejena. Ti zakoni pa so kos duhovnega sveta in tako vidimo, da je materija res podrejena duhu. Druga skupnost med duhom in materijo pa je ta, da se duh zrcali v materiji. Do duha in do duhovnih predmetov moremo priti namreč po dvojni poti, ali po vsebinski analizi in analitično ali pa po empiričnem raziskovanju in aposteriorno ali izkustveno. In vedno, kadar trči n. pr. znanstvenik ob raziskovanju materije na splošne zakonitosti, tedaj je vedno zadel ob neke duhovne predmete, ki so se pokazali ob posameznih in vedno ter stalno se enako ponavljajočih primerih. Zakon težavnosti n. pr. je duhovnega značaja in se kaže ali zrcali v materiji ob tolikokrat se ponavljajočih primerih, ki pričajo vedno za isto zakonitost. Obe navedeni skupnosti med materijo in duhom pa moremo združiti sedaj tako, da je ista duhovitost, ki se na eni strani v materiji zrcali in kateri je na drugi strani ta materija podrejena.

Omenjene druge skupnosti med materijo in duhom pa ne najdemo samo v prirodoznanstvu, temveč tudi v umetnosti. Tudi slika ali kip ali stavba ali skupina realnih glasov ali pa tudi prirodni predmeti, ki se nam dozdevajo lepi in ob katerih doživljamo pristna estetska čustva, niso samo materialnega značaja, temveč imajo na sebi nekaj duhovnega. Oni izražajo nekega duha. Mogli bi povedati to tudi tako, da so polni duha ali da so poduhovljeni. Saj se zelo često zgodi, da se ob materialnem predmetu ustavimo, pa se uživamo v njegovega duha in takoj začutimo

še drugačno polnost tega predmeta, ob kateri more celo njegova materialnost nekako izginiti. Je pa to duh, ki ga je položil umetnik v umetnino, ki ji ga je vdahnil in ki more izpremeniti prej navadno platno ali marmor ali opeko v resnično umetnino. Rezmerje skupnosti med materijo in duhom je torej res v tem, da materija izraža duha in da more postati polna tega duha ali poduhovljena.

Pa tudi med duševnostjo in duhom je neko razmerje skupnosti. Naša duševnost je namreč taka, da jo doživljamo, da pa ima vendar tudi neko usmerjenost na predmete, ki niso ta duševnost sama. To je spoznavni pomen doživljavaev. In vprav v tej funkciji doživljavaev je zveza med obema vrstama predmetov. Duh je namreč svet posebnih predmetov, ki je povsem različen od duševnosti in ki tudi ni nujno vezan na duševnost. Vendar pa bi subjekt v tem svetu predmetov prav nič ne vedel in bi ga prav nič ne poznal, če bi ne stopili doživljaji in pa duh v tak neposredni stik, da bi postal duh po doživljajih predočevan ali spoznan. Kadar subjekt spoznava predmete, tedaj trčijo njegovi doživljaji na duha in ta duh stopi v sestavni del doživljaja. Med duhom in doživljaji je torej ta skupna plat, da subjekt potom doživljavaev spoznava duha in da bi brez spoznavajočih doživljavaev nikdar ne trčil na svet duhovnih predmetov.

Kljub važnim razlikam so torej med duhom na eni strani in pa med materialnimi ter duševnimi predmeti na drugi nič manj važne skupne plati, ki se tičejo predvsem spoznavanja duhovnih predmetov.

Sedaj pa preidem še k pozitivni določitvi duha. Zakaj kdor ni že ali sam nekako slutil ali pa vedel, kaj je duh, temu so utegnile biti navedene razlike več ali manj samo neke pojmovne razlike, ker ni videl pred seboj jasno onega predmeta, ki se ga tičejo. Duha ali duhovni svet tvorijo torej vsi oni predmeti, katerih predmetna bistvenost je idejnega ali irealnega značaja, ki torej sploh ne eksistirajo in ne morejo eksistirati kot materialni predmeti, ki pa radi svoje duhovne vsebine vendar načelno veljajo in so obvezni za vsakogar. So pa to predmeti kot n. pr. vsa dejstva ali vse istinitosti, vse najrazličnejše zakonitosti materije, kakor tudi duha samega, vse ideje, vse umetnostne, etične, osebnostne, religiozne vrednote, pa tudi vse pristojne dolžnosti človeka itd. Vsi navedeni predmeti so torej duhovno-idealnega značaja, zakaj o nobenem dejstvu, o nobeni zakonitosti, ideji, vrednoti in dolžnosti ne moremo pametno trditi, da bi bila tako materialnega značaja, da bi imela svojo barvo, obliko, trdoto, da bi se je mogel dotikati, da bi jo mogel z očmi videti, slišati itd. Pa tudi duševnega značaja ti predmeti niso, zakaj nobenega teh predmetov ne moremo doživljajsko doživeti in tudi na subjekt ti predmeti niso nujno vezani. Ti predmeti so torej posebni duhovni svet, ki ga imenujemo še točneje svet objektivnega duha. Za tega duha namreč res veljajo vse prej navedene razlike od materialnih in duševnih predmetov. Vsa objektivno veljavna dejstva, vse objektivne zakonitosti, vse objektivno istinite ideje, vse objektivne vrednote in dolžnosti veljajo in obstajajo namreč neodvisno od subjekta, in tudi če bi jih subjekt nikdar ne spoznal, bi vendar ne izpremenili svojega predmetnega bivanja ter svoje občevalnosti in obveznosti. Vsa istinita dejstva, n. pr. matematična ali prirodoslovna dejstva, so veljala že prej, preden jih je človek spoznal. Vse etične, socialne, estetske, osebnostne itd. vrednote so imele svojo predmetno veljavnost že mnogo prej, preden jih je dojel prvi subjekt, in sploh nikdar niso šele začele veljati. One pač veljajo za subjekt, toda ne glede na to, če se subjekt te veljavnosti zaveda ali pa ne zaveda. Ta objektivni duh je torej res od subjekta popolnoma neodvisen in subjekt ga ne more niti izpreminjati niti izpopolnjevati. Zato tega duha subjekt tudi ne ustvarja.

Pač pa je subjekt s tem duhom v drugačnem razmerju, ki je za pedagoško delo največje važnosti. Ta duh je vsakemu subjektu na razpolago in človek ga more spoznati ter sprejeti v svojo dušo. Subjekt more doživeti ob tem duhu različna svoja doživetja in narediti tega duha za vsebino svojih doživljavaev. Tako se vendar

zvežeta subjekt in pa objektivni duh na ta način, da prinašajo različni pravilni doživljaji tega objektivnega duha v njegovo dušo in grade tam novega duha. Pridemo tako do nove oblike duha in do novega sveta duhovnih predmetov, ki ga moremo imenovati subjektivni duh. Ta označitev pa naj ne pomenja, da je subjekt kaj izpremenil na objektivnem duhu ali da je temu duhu kaj svojega dodal in da bi zato njegov subjektivni duh ne bil več načelno podoben ali enak objektivnemu duhu. Izraz pomenja le, da je sedaj objektivni duh postal last nekega subjekta in da je vezan na določeni subjekt. Subjektivnost duha torej ne pomenja vsebinske odvisnosti duha od subjekta, temveč le njegovo notranjo vez na subjekt. Tako moremo reči, da je subjektivni duh oni kos ali del objektivnega duha, ki ga je subjekt spoznal in sebi duševno asimiliral. K tej določitvi subjektivnega duha pa moramo dodati, da si pod vezjo objektivnega duha na subjekt ne smemo misliti samo kake rahle in zunanje vezi med spoznavajočim doživljajem in objektivnim duhom. Gre namreč za notranjo ali najbolj notranjo zvezo res med subjektom samim in med tem duhom. Objektivni duh postane torej šele tedaj subjektivni duh nekega subjekta, ko je postal res njegova notranja last in ko je subjekt ali oseba sama sprejela tega duha, ga sedaj poseduje in z njim svobodno razpolaga. Ta duh je duševna last subjekta samega in subjekt stoji z vso osebno močjo za tem duhom in za njegovimi posameznimi vsebinami. To je torej pravi pomen subjektivnega duha in to je prva zveza med njim in med objektivnim duhom.

Razen te načelne ali genetične zveze, ki govori o nastanku subjektivnega duha, pa so med obema vrstama duha še drugačne zveze. Druga zveza je n. pr. v tem, da je pravilnost subjektivnega duha povsem zavisna od objektivnega duha ter od predmetov tega duhovnega sveta. Sicer moramo priznati, da smo često neizvestni o tem, ali je naš subjektivni duh res spoznani del objektivnega duha, ker se zavedamo, da subjekt nehote nekoliko izkrivi pravo obliko tega duha in da ga zato v vsej čistosti skoro nikdar ne dojame. Zato se objektivnemu duhu s svojimi doživljaji samo več ali manj približujemo, pa ga nikdar povsem ne dojamemo. Med obema vrstama duha vlada le razmerje večje ali manjše podobnosti. Pravilnost subjektivnega duha pa zavisi od stopnje te predmetne podobnosti in pa od stremljenja, odstraniti po možnosti vse take činitelje subjekta, ki bi utegnile zmanjšati to podobnost. Vendar pa utegne načelno veljati, da se more kljub temu kak genialen človek skoro docela približati objektivnemu duhu. Takrat se mi navadni ljudje začudimo globini in pa širini njegovega spoznanja.

Tretja zveza med objektivnim in subjektivnim duhom je ta, da je sicer objektivni duh možen brez subjektivnega duha in da je tudi časovno nekako pred njim, da pa vendar zavisi naše spoznanje novih predmetov tega duha od bogastva in množine že prej nabranega lastnega subjektivnega duha. Čim bogatejši je moj subjektivni duh, tem več morem iztrgati in spoznati od objektivnega duha, ker mi je dano več poti in sredstev do njega. Obratno pa tudi velja, da bo moje spoznanje objektivnega duha tem revnejše, čim manjši in plitvejši je moj subjektivni duh, ki služi kot izhodišče spoznanju objektivnega duha. Tukaj pa je važno še dejstvo, da sploh ne postanem usmerjen v objektivni svet duha, dokler na kakršenkoli način nisem dobil vsaj nekaj pogleda v ta svet, ki mi ga je dal moj subjektivni duh. Iz povedanega sledi, da je v objektivnem zmislu zavisen subjektivni duh od objektivnega, psihološko ali spoznavno pa je zavisen objektivni duh od prejšnjega subjektivnega duha. Tukaj res velja »kdor ima, temu bo še dodejano«.

(Nadaljevanje sledi.)

Mladinska pesem v narodni šoli.

(Ob 100letnici rojstva mlad. pesnika Fr. Levstika prispevek k umetniški vzgoji mladine.)

To, kar dajejo življenju književnost in umetnost, se ne da nadomestiti z ničemer. Brez književne izobrazbe še vedno ni mogoča nobena resnična izobrazba...

I.

Naši mali radi deklamirajo in se včasih dobro postavijo...

Že samo naši narodni prazniki jim nudijo toliko prilik, da lahko nastopajo javno pred razredom ali celo pred vsemi učenci na šoli. Ob vsaki taki priliki se navadno razvije v razredu borba, kdo bo deklamiral in koga bo razrednik določil za javni nastop. Običajno pa je v vsakem razredu dvoje ali troje učencev, ki stalno opravljajo javno deklamiranje, medtem ko so navadno vsi ostali samo »hvaležna publika« v razredu, ki še ploskati ne sme... Kako usodno vpliva ta »protekc-ionizem« dveh, treh slučajno dobrih deklamatorjev na razredno maso... in kako se s tem razvija čut manjvrednosti med učenci..., pa prepuščam drugim v presojo! Na vsak način je tako postopanje neopravičeno omalovaževanje razredne večine, ki ima enako pravico do svojega uveljavljanja kakor dvoje, troje razrednikovih »ljubljenčkov«, pa naj si je njihov zunanji »efekt« deklamiranja še v takem navzkrižju z vsemi pravili dobrega govorništva in recitacijske tehnike. Z otroki je pač križ, z učitelji pa tudi!...

Nadalje nastopajo učenci večinoma s pesnitvami na pamet, pa naj so te še tako kilometrsko dolge. Toda nikjer ni zapisano, da bi otrok ne smel s knjigo v roki prednašati pesmi... in vendar so recitacije tako silno redke na šolah. Kakor da bi bila vsaka pesem po svojih rimah najpripravnejša snov za vežbanje spomina, na drugi strani pa merilo učenčeve pridnosti in vztrajnosti učenja na pamet! Po svoji čustveni in intelektualni moči lahko učenci srednje in višje stopnje že dovolj spretno in učinkovito nastopajo z lažjimi recitacijami, samo navaditi jih je treba estetičnega čitanja in doživljanja tiskane besede. Tudi recitacije sodijo v narodno šolo!

Večina pesmi se izbira po navadi tudi iz šolskih čitank. Verujem, da so te knjige učitelju najbolj pri roki, vem pa tudi to, da so pesmi v čitanki navadno najbolj dolgočasne in vsiljene. Pa seveda ne toliko po krivdi priznanega avtorja v čitanki, pač pa predvsem zaradi okostenelega sistema, ki mrtviči in duši snov v čitanki v votle črke in prazne besede...

Da je deklamiranje po šolah vse preveč »šolsko«, dušeče in pomanjkljivo, je zlasti vzrok v tem, da je del učiteljstva premalo umetniško vzgojen in književno izobražen. Če kdo sam nima dovolj globoko razvitega umetniškega občutja in okusa (literarne šole!), tedaj je popolnoma naravno, da tudi sam ne more in ne zna književno in umetniško vzgajati drugih. Prav za prav bi moral biti vsak učitelj kolikor toliko umetniško orientiran in bi naj vsak živel z nekim določenim odnosom in stališčem do vseh kulturnih pojavov svoje družbe in okolice. Šele taka učiteljska osebnost lahko kaj pomenja pri estetski in umetniški vzgoji naše mladine, sicer je vsako tako diletantsko prizadevanje v šoli za »lepoto in dobroto« brezuspešno in povrh vsega tega tudi še — smešno. Tudi kmetška šola mora umetniško vzgajati, čeprav molimo v šoli dvakrat na dan: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh!...«

II.

Naša šolska praksa v deklamiranju je pač ta, da navadno prednaša pesnitev samo po en učenec, pa naj ima pesem samo štiri vrste ali pa dvajset kitic. Da bi pa pesnitve porazdelili na več deklamatorjev v živo dramatsko sliko... še ni toliko v navadi, razen če je avtor sam porazdelil pesem v dvogovor ali v zbornoprednašanje, kar učitelja že naravnost sili v novo obliko in tehniko deklamiranja. Da, in koliko že s tem pridobi pesem na učinkovitosti in veljavi! Kakor rečeno: najbolj priljubljen način prednašanja je torej individualistično deklamiranje. En sam deklamator je vse: pesnik, oseba, dogodek, misel, scena... Mnogoličje v enoličju, kompleks v eni sami točki: deklamator s svojim glasom. Sam z vsem, česar v resnici ni nikjer! S posameznim deklamatorjem se vse preveč zanašamo na iluzijo in fantazijo drugih! Resnično, tako deklamiranje je preiluzorno... in je komaj rahel odmev pesnikovih sanj, prividov in doživetij. Tišina, besede, konec... Brez »štimumge!« Po vsem tem moramo načeloma odklanjati posamično deklamiranje, ki tudi ni v skladu z zahtevami delovne šole kot življenjske zajednice, kjer je delo poedincev vezano v skupnost razreda in učencev. Raje sem vselej gledal na to, da sem posamično prednašanje pesnitev po enem učencu zamenjal po možnosti s kolektivno deklamacijo in tako hkratu zaposlil skupino, zbor... in sicer v takem razmerju in taki obliki, ki je ustrezala stilnemu in vsebinskemu značaju prednašane pesmi in avtorjeve ideje v pesnitvi. To pa se je dalo doseči samo s spretno dramatisacijo!

V gledališču je režiser, ki mora doživeti avtorjevo delo in ga po potrebi tudi preoblikovati v neko enotno dramatsko sliko in podobo. Podobno nalogo ima seve tudi učitelj, če hoče z učenci vpodobiti in doživeti avtorjev tekst na šolskem odru. Brez notranje (deloma tudi zunanje) režije ni mogoče podati kolektivne deklamacije: zbora, slike, kosčka življenja... Na drugi strani pa vsaka dobra dramatisacija poživi in dvigne resničnost predstavljene pesnitve; zaradi tega postanejo impresije, iluzije globlje in močnejše kakor pri posameznem prednašanju, ko se mora en sam učenec boriti z avtorjevo besedo brez sodelovanja drugih. Naravno je, da so učinki takega prednašanja navadno jako medli in brez sugestivnosti na poslušalce. Nad polovico uspeha nam že daje spretna dramatisacija, režija!...

Na vsak način je pač najlažje dramatisirati epske pesnitve, predvsem Aške rčeve balade. Pa tudi nekatere lirične pesmi je možno včasih kolektivno podati. Seveda je potrebno po razsodnosti učitelja-režiserja včasih črtati kak verz, kako kitico, oziroma jo izpustiti, deloma ponavljati kako vrsto posamično in zbornoprednašanje, pa ne sme biti nasilno ali površno, temveč naj bo stilno zaokroženo in zajeto v živ umetniški prizor, ki učinkuje akustično in vizuelno, obenem pa čustveno, doživljajoče in dramatično od prve do zadnje besede.

Pri nas še nimamo za izraziti recitacijski zbor pisane mladinske literature, medtem ko imajo n. pr. Nemci, Rusi i. dr. že mnogo takih književnih zbirk in zbornikov. Mnogo poveča uspeh kolektivnih deklamacij souporaba glasbe, petja, ritmičnega plesa, luči, inscenacije i. dr. pripomočkov na odru. Poslednji čas se je tudi po šolah že udomačil mladinski recitacijski zbor. Nekaj v tem oziru pa bi se vendar le dalo doseči tudi v naših skromnih razmerah!

Naj podam vsaj nekaj primerov za dramatisacijo naših najbolj znanih šolskih pesmi. Pristavljam pa, da samo dramatisirana pesnitev (epska, lirična, dramatska) še ni pravi recitacijski zbor, kakršnega razumevamo pod tem imenom. V primer S. Gregorčičev »Veseli pastir«.

1. Stari način:

Učenec prednaša sam pesem na odru od prve do zadnje kitice. Ostali ga poslušajo. Nato deklamira drugi, tretji... ali pa vsi hkratu v klopeh.

Tako deklamiranje dolgočasi in je brez sugestivnosti. Naučeno, papirnato!... Slika iz stare šole!...

2. Novejši način:

Na gledališkem odru. V ozadju planine ali vsaj nekaj vej in zelenja.

Osebe: veseli pastir in zbor pevcev za odrom.

a) Za odrom se čuje... in narašča pesem »Na planincah lušno biti« (1. kitica). Pastirji prihajajo bliže odra. Pesem narašča... Z gruče pevcev se izloči veseli pastir v planinski noši in z rožami za klobukom. V roki drži z zelenjem ovito pastirsko palico. Pesem za odrom utihne...

b) Na odru veseli pastir, ki parkrat lepo zauka: juhe, juhe!... Nato v prostem govoru prednaša ali poje znano Gregorčičevo besedilo. Med posameznimi kiticami še vmes zauka. Ko odpoje zadnjo kitico, se vrne k pastirjem za oder, nato pa zapoje vsi 2. kitico »Na planincah...« Pesem počasi umira... in se zgubi v daljavi... Zastor počasi pada...

Pa drugi primer Aškerčeve »Svetinjje!«

Pesem razdeliti krajevno (tujina — domačija) in po vlogah: mati, sin, hčerka.

Kar si v duhu domišlja sin v tujini, to naj predstavljata ob strani mati in hči. Vizija...

a) Sin, strt od domotožja v tujini... se naslanja ves onemogel in podpira glavo ob mizo. Otožno in poltiho govori sam s seboj:

»Bogastva ni mogla mi dati...

— — — — — (1. kitica).

b) Na strani njegovi domači:

Mati: »Svetinjo na zlato...

— — — — — (2. in 3. kitica).

Hčerka: »Rodove boš videl srečnejše...

— — — — — (4. kitica).

Mati: »In ko bi nas tujci grdili...

— — — — — (5. kitica).

c) Sin v tujini — za mizo:

»Na glas je solzila se mati...

— — — — —

Nato prepričevalno in mogočno:

»Ljubezen za dom neizmerno,

za dom in nesrečni svoj rod!« (6. in 7. kitica).

V uvod se še lahko doda pesem »Kje so tiste stezice...«. Polglasno petje...

III.

Naj zadostujeta ta dva primera. Podobno in na preprost način lahko dramatiziramo tudi druge epske pesnitve: Janičar, Brodnik, Hajdukova oporoka, Polnočna rosa, Zabice regljajo, Za sinom i. dr....

Ni treba, da bi moral biti učitelj večer režiser. Po nekaj primerih postanejo že učenci sami dovolj iznajdljivi, da določijo situacijo, vloge in osebe, skratka vso »režijo«. Primerilo se mi je, da so učenci prebrskali vse knjige v razredni knjižnici, da bi našli čim več pesmi za kolektivne deklamacije. Med seboj so si tudi zamenjavali vloge, da so pogodili najboljše nositelje vlog in teksta.

Nekoč smo »Ujedinjenje« proslavili z našimi v — tuji šoli. Naši so na-

stopili z dramatiziranimi pesnitvami, domači pa ne. To je bilo zavisti na tuji šoli proti našim.

»Vse so nam pokvarili!« so se dajali domači med seboj zaradi našega »teatra«.

Na Vidovo pa so se že sami postavili s svojim »teatrom«. In dobro so se odrezali pred nami!

Dramatiziranje pesnitev v šoli pa ima tudi svojo praktično vrednost za poznejši čas, ko učenci odrastejo šoli ter nastopajo na domačih diletantskih odrih. Kar je bilo doživljenega v šoli, se tako zlahka ne pozabi pozneje.

Dobro in koristno bi bilo, ko bi se kaka naša šola posvetila tudi mladinskemu recitacijskemu zboru (Sprechchor), ter nam ob priliki podala tozadevne izkušnje in uspehe. Bodisi v Mariboru ali v Ljubljani! Na vsak način nudi mesto ugodnejše pogoje kakor podeželje za čim intenzivnejšo umetniško vzgojo mladega rodu.

Vzgojni listi.

(Konec.)

III. Ne reci nikoli, če se otroku delo posreči:

Zaradi tega tudi ne boš postal velik mož!
 Zaradi tega še dolgo nisi učenjak!
 Poskrbljeno je za to, da drevesa ne rastejo do neba!
 Slepa kura tudi včasih najde zrno!

IV. Ne reci nikoli, če otroku delo izpodleti:

Škoda za denar! Škoda za vsak trud!
 Boš že videl(-a), da imam prav — ne gre pa ne gre!
 Saj sem ti povedal(-a) že vnaprej!
 V tvoji starosti sem si že sama šivala vso svojo obleko!
 Bila sem mnogo spretnejša nego si ti!

Dr. Alice Friedmann.

Dan miru.

(K problemu strnjenega pouka.)

Dan 11. novembra! Z vso slovesnostjo smo obhajali tihoto tega dneva. Istočasno smo čitali v časopisih, da je razpisana nagrada za najlepšo nalogo z naslovom: »Dan miru«. Tega tekmovanja so se udeležili tudi naši otroci. Naloge, ki so jih napisali, so bile zelo dobre. Najboljša je bila tale:

Se so nam pred očmi strašni dogodki izza svetovne vojne. Stari oče in mati sta sedela na klopi pred hišo. Za bližnjim hribom je zahajalo solnce. Zarja je bila čudovito rdeča, izpreminjala se je iz rožne v krvavordečo, kakor bi padala nanjo kri zapadnih bojišč. Oče in mati strmita nema v čudovito zarjo. Po prvem zamaknjenju vpraša mati: »Zakaj je danes zarja tako strašno krvava?« — »Ali ne veš, da je oblita z morjem nedolžne krvi. In zato je tako rdeča, ker je na njej kri najinega edinca.« Hotela sta še dalje govoriti, a ustnice so onemele. Samo oči so strmele blazno v strašno resnico.

In prišlo je leto s črnimi trakovi odeto in z bisernimi solzami prepojeno. Vsaka hišica je vztrepetala. Kakor bi treščilo iz svinčenotemnih oblakov je priletela strašna novica: »Vaš sin Vas pozdravlja! Zbogom, draga mati, ne vidimo se več!« In hišica se je odela v brezupno črnino. Tudi mogočni knetski domovi, sijajne palače in tihi, mrki gradovi so vztrepetali od grozne novice »Vaš sin Vas pozdravlja!« in se odevali drug za drugim v črnino. Solza za solzo je padala, solza za solzo, druga za drugo, in strnjevale so se solze in zbirale v kapljice in potočke, v reke in morja, tolažile in vzdihovale, mirile in ščuvale, pele in rjovele. Grmadile in kopicile so se v dolinah, dvigale se vedno više in više — in vsa zemlja je bila mokra od njih — in do samih zvezd so se dvignile in prosile Boga, da bi vez ljubezni med ljudmi izbrisala rdeče sledi na krvavih poljanah in da bi večni mir zavladal med narodi.

Razgovor o tem dnevu nam je dal povod, da smo se vprašali: Zakaj in čemu obhajamo baš ta dan s toliko svečanostjo in slovesnostjo? Odgovor je bil kaj lahek: Zato, ker je bila minula vojna največja, odkar stoji svet, in zato, ker jo hočemo v bodoče — pod dojmom tega težkega spoznanja in doživetja — preprečiti. In posledica? Drugi dan so prišli otroci v šolo s soglasnim sklepom: Učimo se o svetovni vojni! Ko so učenci nehali v bežnih obrisih opisovati doživljaje svojih očetov v svetovni vojni, smo določili glede na to, kje so služili njih očetje — po enega poročevalca in sicer: 1. za rusko fronto, 2. za italijansko fronto, 3. za francosko fronto, 4. za solunsko fronto.

Poročevalci so imeli nalogo, da zapišejo v posebne, nalašč za to pripravljene zvezke ne le vtise svojih očetov, temveč da tudi zberejo po svojih sošolcih doživljaje drugih mož. V enem tednu je bil material že zbran, tako da so nam za to določeni učenci lahko poročali. Iz njihovih poročil smo izluščili snovi za podrobno obravnavo.

Zgodovina.

Vso zgodovinsko snov smo razdelili v dva dela:

1. Razmerje med Avstrijo in Srbijo:
  - a) Peter Karadorđević in naslonitev Srbije na Rusijo.
  - b) Okupacija Bosne in Hercegovine.
  - c) Balkanska vojna — Albanija.
  - č) Carinska vojna (gospodarska stran predvojne).
  - d) Sarajevski atentat.
  - e) Zahteve Avstrije.

2. Potek vojne:

a) Ruska fronta — pohod, umik na Karpate, Gordovice.

b) Italijanska fronta — Primorska in dalmatinski otoki.

c) Francoska fronta — Belgija (o nevtralnosti!), Marna, Amerika.

č) Solunska fronta — Cer, Rudnik, umik čez Albanijo, na Krfu (krfska deklaracija), Solun, Kajmakčalan, v Beogradu 1. XII. 1918.

Ko smo tako predelali zgodovino po posameznih frontah, smo napravili sintezo s središčem »Solunska fronta« in smo na to središče navezali vse posamezne sočasne dogodke na drugih frontah. Ker smo se v posameznih odstavkih spuščali vedno v zgodovino, v preteklost, da smo spoznali gibalne sile ali vzroke vršечih se dogodkov, se je zgodovinska snov vlekla skozi vse šolsko leto. Snov so spremljale grafične skice.

Ustavoiznanstvo.

V zgodovinskem pouku smo ugotovili, da so se avstrijskim Slovanom z zedinjenjem izpolnile davne želje po svobodi in da so sedaj zadovoljni s svojim političnim življenjem. Iz tega je sledilo:

1. Kakšno je bilo njih politično življenje v Avstriji.
2. Kakšne državne oblike imamo še (parlamentarne kraljevine, republike).
3. Razlika med kraljevino in republiko (dednost kralja, volitev predsednika).
4. Ustavna oblika naše države.

Zemljepis.

V zvezi — po možnosti vzporedno — smo obravnavali zemljepis. Razdelili smo ga takole:

1. Kakšno je bilo lice zemljevida pred vojno: kratka obravnava posameznih držav (Srbija, Avstrija, Nemčija, Italija itd.).

2. Kakšno je danes: kratka, splošna obravnava sosednjih držav (Avstrija, Rumunija, Bolgarija, Madžarska) in ostale Evrope.

3. Razlika med novo in predvojno Evropo.

4. Naša kraljevina (pregledno): a) terenska oblikovitost in nje strategična važnost (globoki zalivi, Rog, Gorjanci, Mura itd.).

b) Gospodarsko stanje (kmetijstvo, kako lahko dvignemo gospodarsko moč naše države — z racionalnim kmetovanjem. V poštev prihajajo razna kmetijska vprašanja: kako orati, kako gnojiti, kako pripravljati gnoj, kako uporabljati umetna gnojila; strokovna literatura n. pr. »Kmetovalec«, »Poljedelstvo«).

c) Kulturno stanje: šole (narodne, srednje, strokovne, vseučilišča), pisatelji (čitajo izdajo »Učiteljske tiskarne« in poročajo o tem v šoli).

č) Umetnostno stanje.

d) Odnos naše države do sosedov: Mala antanta (važnost), Francija.

Spoznavanje prirode.

Ko smo v zgodovini govorili o učinku topov, min itd., smo v prirodoznanstvu obravnavali tele snovi:

1. O smodniku: a) kako ga izdelujemo (soliter, oglje, žveplo; njih svojstva).

b) Kako deluje vnetljivost (vnetljivost drugih reči), raztezanje plinov (raztezanje drugih teles!).

2. O prodornosti krogle: a) upor zraka.

b) Kako zmanjšamo upor zraka (spičasto, krogla se vrti; lokomotive brzovlaka so spredaj ožje, aeroplan, nekatere živali itd.).

3. O daljavi topovskega izstrelka: Metna gibanja (vertikalni met navzgor in navzdol, horizontalni in poševni met!).

4. O gnitju: kaj povzroča gnitje, kdaj lahko gnije telo (oglj. diok., kisik, voda, 3°—100° C), v kaj razpade telo, razlika med trohnenjem in gnitjem, antiseptična sredstva (rane!).

5. Živali: Volk in medved (Rusija!), škorpion (Italija!).

6. O higieni: Dognali smo, da je mnogo vojakov umrlo od kužnih bolezni, radi slabe prehrane ali nezdravega stanovanja itd. Razvijemo sledeče:

a) Kdo povzroča kužne bolezni (bacili!).

b) Nekatere kužne bolezni (legar, kuga).

c) Še druge nalezljive bolezni (jetika), obramba!

č) Kako se ubranimo teh bolezni: a) Dobra hrana (beljakovine, toščice, vitamini);

b) Ne uživajmo alkoholnih pijač! (Zakaj ne? Vpliv na organizem, opis organizma).

c) Stanovanje (solčno, suho, zračno; snaga stanovanja — estetika stanovanja). Tu se da primerno vzbujati estetski čut!

d) Obleka: kakšna bodi obleka poleti, kakšna pozimi; higiena obleke, estetika obleke (estetski čut, zlasti pri dekletih!)

e) Kult telesa, njega higiena (telovadba, lahka atletika!)

Računstvo.

Računstvo smo naslonili na zgodovino, zemljepis, spoznavanje prirode itd.

Z g o d o v i n a: 1. Uporabne naloge iz se- in odštevanja (koliko vojakov je bilo na frontah, koltko jih je padlo, koliko se jih je vrnilo).

2. Uporabne naloge iz množenja: n. pr. 1 vojak stane dnevno 8 Din, koliko stane v 1 tednu, mesecu; 1 četa, bataljon, polk itd.

3. Uporabne naloge iz deljenja in merjenja: n. pr. Z neko količino hrane izhaja 1 četa 1 leto; koliko časa izhaja z njo 1 polk, 5 vojakov itd.

Z e m l j e p i s: 1. Koliko prebivalcev imata Jugoslavija in Francija, Mala antanta.

2. Koliko kg, q, t zrnja zraste na 2, 5, 8, 50 km² če zraste na 1 km² x; koliko bi lahko zrastle v Sloveniji več (racionalno gospodarstvo!) toliko bi lahko zrastle več pri Stanjku, Culku itd.

3. Gostota prebivalstva na 1 km², itd.

S p o z n a v a n j e p r i r o d e: 1. Kako veliko mora biti stanovanje za 5 oseb (higienično!), kako velika morajo biti okna (izračunanje plosčine!)

2. Koliko vsebuje 42 cm izstrelek smodnika (valj).

3. Kolika je razdalja med A—B (po načrtovanju!).

4. Koliko časa rabi pešec, avto, aeroplan, krogla od A—B itd.

Jezikovni pouk.

1. Pripovedovanje: v zgodovini, zemljepisju itd.

2. Čitanje in pripovedovanje: Cankar »Podobe iz sanj«, Mohorjevi koledarji itd. Mohorjeve knjige so radi tega dobre, ker jih lahko prinesejo skoro vsi otroci v šolo. Sem spadajo tudi knjige, ki se pečajo z zemljepisjem (potopisi, stari Ljubljanski Zvoni in Domi in sveti), kmetijske (poljedelstvo!) itd. Tozadevna literatura je vedno na razpolago v razredni knjižnici.

3. Razlaga neznanih besed: imena, torpedo, kalij, bacili itd.

S l o v n i c a: a) Kako pišemo tujke.

b) Kako jih sklanjamo, kako sklanjamo druge samostalnike.

c) Kako uporabljamo tujke itd.

S p i s j e: a) Noč na fronti.

b) Ujedinjenje.

c) Dan miru (glej spredaj).

Petje.

Tudi za risanje se je našlo tu bogato polje udejstvovanja. Posebno smo gojili ilustrativno risanje: a) Ilustracija noči na fronti.

- b) Ilustracija manifestacije zedinjenja.
- c) Risanje topov, vojakov itd.
- č) Geometrično načrtovanje.

Risanje.

☞ Kakor drugi predmeti, tako smo tudi petje naslonili na to snov, na ciklus »Dan miru«: a) Mi smo vojaki.

- b) Oj zdaj gremo.
- c) Naprej.
- č) Državna himna itd.

Telovadba.

a) Redovne vaje: korakanje, tekanje vojakov.

b) Proste vaje v igrah: Kako pade vojak (vaja hrbtenice!), kako pobira patrone, kako se plazi (vaja hrbtenice!).

c) Igrice: Napad, orožnik in begunec itd.

Letni ciklus je bil torej »Dan miru«. V njem se je strnil ves pouk. V tem članku sem navedel le nekaj odlomkov iz posameznih predmetov, ker bi članek bil drugače preobširen. Vendar se da iz njega spoznati zveza med posameznimi predmeti. Mimogrede naj omenim, da nismo najprej obravnavali samo zgodovine, potem šele zemljepisja itd., temveč so se predmeti med seboj prepletali, izhajali so življenjsko drug iz drugega. Ko smo govorili pri zemljepisju o gospodarskem stanju naše države, smo prešli na njeno agrarno stran in od tega k kmetijskemu vprašanju: Kako zvišati letno produkcijo? (oranje, gnojenje, strokovna izobrazba kmeta itd.)

Ves pouk je bil doživet. Velik del obravnavanega materiala so nabrali učenci sami doma ali pa iz razredne strokovne literature. Bilo je res pristno sodoživljanje, resnično in prijetno življenje.

*

Morda bo kdo vprašal: Čemu nam je to napisal? Saj smo nekaj sličnega čitali že v 3. številki »Popotnika«. (Križem po Dalmaciji.) Da, toda ne razumite me krivo! Nisem imel namena, s to sliko koga učiti, ker sem sam največji nasprotnik takih in sličnih slik, kajti »vzgojitelj naj ne išče mrtvih snovi in spoznanj in naj ne ustvarja pustih praktičnih izdelkov, temveč osnova vzgoje mu bodi čista in zrela človečnost (Menschentum), samostojnost presojanja in plemenitost značaja« (Litt, Geschichte und Leben). Da, s takimi in sličnimi slikami smo le mrtvi metodiki, ne vzgojitelji. Življenja, pravega, pristnega življenja naj so polne knjige in članki, naj imajo v sebi inkarnirane simbole življenja, kažejo naj nam današnjega človeka in življenje, naj ustvarjajo iz tega blodečega človeka, umirajočega v obupu, hrepenečega po soncu, potapljaajočega se v močvirju, iz vsega tega raztrganega človeka in njegovega življenja, iz njegove duše in srca, misli in čustev, solz in krvi — novega, lepega, solnčnega, vseodrešujočega. V tem je moč, ne v pustih praktičnih izdelkih in v metodiziranju. Zato ni bil moj namen, učiti s to »sliko«, stvar je temveč drugačna. Pobudo zanjo mi je dala tale ugotovitev: »Po naših šolah še ni dosledno praktično izveden strnjeni pouk prav za prav še nikjer, seveda če izvzamemo nekaj posameznikov, ki delajo v omenjeni obliki na lastno pest in odgovornost. Pač pa mnogi poznajo »učno koncentracijo«, ki je že desetletja predmet priporočil in nasvetov za uspešnejši pouk.

(Let. »Pop.« str. 81.) — S tem nas je člankar vrgel vse skupaj — »če izvzamemo nekaj posameznikov« — med staro šaro.

Pa dovolj o tem, preidimo k analizi! Kaj je bistvo strnjenege pouka? Najti notranjo življensko zvezo med posameznimi predmeti. A poleg tega »je treba pri strnjenu pouku gledati ne samo na notranjo zvezo med posameznimi snovnimi krogi ali življenskimi enotami, nego tudi na to, da se take enote združijo v zaokroženo letno celoto in da se te letne enote končno strnejo v še višjo enoto, v idejo osnovne šole.« (»Pop.« št. 3, str. 71.) Kratko: strnjeni pouk hoče neko doživljeno, življensko zvezo, neko veliko sintezo. Noče da bi bile v otroškem duševnem svetu predmetne snovi izolirane in neživljenske, temveč hoče vse to med seboj življensko strniti.

In kaj je bistvo koncentracijskega pouka? Da se vsi predmeti koncentrirajo okrog enega, ki tvori središče »in to je stvarni pouk«. Primer za tako koncentracijo je moja »slika«. Če jo analiziramo, vidimo, da je središče celokupnega pouka z godovina, okrog katere se koncentrirajo, zgoščajo, skupljajo, strnjajo) vsi ostali predmeti. Godovina je v tem primeru nekako središče, izhodišče in vračališče za ves ostali pouk, ki se deli na tradicionalne predmete (ime je tu postranska stvar!). Posamezni predmeti niso med seboj izolirani ali le zunanje povezani med seboj, temveč izhajajo drug iz drugega, se prepletajo in združujejo v višje enote in končno izzvenijo v idejo: »da bi vez ljubezni med ljudmi izbrisala rdeče sledi na krvavih poljanah in da bi večni mir zavlada l med narodi«. Ta ideja je bila začetek in konec vsega pouka, ona je vzgajala človeka, človeka kjerkoli, človeka, ki ljubi svojega sočloveka. Alfa in omega našega šolskega leta!

In zdaj k debati! Če primerjamo bistvo strnjenege pouka in bistvo koncentracijskega pouka, vidimo, da tu ni razlike. In vendar devajo nekateri propagatorji strnjenege pouka »koncentracijski« pouk v nič. Seveda so pri tem zelo previdni. Ker je tudi njih strnjeni pouk neke vrste koncentracijski pouk, nastane nevarnost, da z zanikanjem koncentracijskega pouka udarijo sami po sebi. Temu pa se spretno izognejo s sofizmom, ko nadenejo ostalemu koncentracijskemu pouku (poleg strnjenege!) ime »učna koncentracija«, češ »da velja pri nas v splošnem še popolna enostavno naziranje, da smo koncentracijo že izrabili, če smo na kako samostojno učno enoto ozir. predmetno snov priključili kako snovi ali ideji ustrezajočo ali sorodno, podobno pesemco, igrico«. (»Pop.« št. 3., str. 81.) Tako pojmovanje koncentracije je potvorba, je spaka pristnosti, je sofistično zavijanje resnice z namenom, priti na ta način na svoj račun. S tem, da spravimo ves koncentracijski pouk v malho »učne koncentracije«, zidamo že temelje nove zgradbe strnjenege pouka. Ta strnjeni pouk imenujemo tudi »popolno koncentracijo« v nasprotju z »učno koncentracijo«, k čemer naj pripomnim le to, da je to spačena »učna koncentracija« (kajti, če bi bila pristna, ne bi mogli imenovati strnjenege pouka »popolna koncentracija«!) v svojem resničnem, pravilno pojmovanem bistvu že popolna koncentracija, ki se je pri mnogih učiteljih izpremenila v delno, res le »učno koncentracijo«. A s tem še ne smemo vsega zavreči! Vendar pa je delalo in dela še danes mnogo učiteljev tako, kakor zahteva resnična, popolna koncentracija. (Še preden se je pojavila nova izdaja koncentracije — strnjeni pouk!).

Tudi omenjeni članek »Križem po Dalmaciji« ni nič drugega kakor enostavna koncentracija (reci in piši: koncentracija!) Središče je zemljepis, okrog katerega se koncentrirajo (strnjajo!) ostali predmeti. Vsebinsko ni to nič novega, novo je le ime. (Strnjeni pouk!) A to je še daleč od nekaj resnično novega! A lahko gremo še dalje! Če spačimo strnjeni pouk, t. j. če ga karakteriziramo (kakor so to storili nekateri člankarji z našim koncentracijskim poukom!) po kakem njegovem izrodku

(tudi teh ne manjka!), tedaj pridemo do presenetljivega zaključka, da je tudi strnjeni pouk le navadna »učna koncentracija«. (Po njihovi karakteristiki v 3. številki »Popotnika«, str. 81.)

Ne, definirati in karakterizirati ne smemo po izrodkih, kakor tudi ne smemo kaki stvari ali ideji na ljubo spačiti resnice! To ne vodi k izboljšanju, temveč problem le še zamegli in vodi v nejasnost in zmedenost! Zdi se mi, da postaja strnjeni pouk nekaterim le prazno geslo, če hočete »samo nova posoda za staro vsebino«, ki hočejo z njim (geslom!) le fascinirati, bistvo pa jim je postranska stvar.

* Pripomba uredništva. Primerjaj temu, kar prinaša »Razgled« pod naslovom »Koncentracija, strnjeni pouk in delovna šola« na str. 156 in 157 te številke!

Šola miru v Parizu.

(Iz »Poziva francoskih pedagogov učiteljstvu v Nemčiji in Franciji«.)

1.

Ne gre za to, kakor večina naših pacifističnih prijateljev v vseh deželah misli, da se pacifizem navadno smatra kot stvar mode, zlasti ne v času, kakor je današnji, ko se moda vsakih štirinajst dni menja. Tudi ne gre za uvedbo kakega novega predmeta (miroslovja) v naše šole ali za kak poziv učiteljem in učiteljicam, da naj v svojih razredih agitirajo za pacifizem. Vse to je proti vzgoji v najvišji meri! To so zračni politični pretresljaji, ni pa to kaleče seme! Ni treba, da se izpremeni učna snov, ki nam jo nudi socialno življenje samo, temveč izpremeniti je treba le način podavanja. Vsa nova vzgoja se mora izgraditi v duhu očeta »šole naroda«: v Pestalozzijeve duhu! Njegov in naš nauk o ljubezni pa ni le kak idealističen sen, temveč zahteva dejanja. Ljubiti, t. j. iz proste volje dajati, ne samo sprejemati! Sporazum med dvema ali več skupinami ljudi mora sloneti na svobodni in pravični izmenjavi idej in vrednot.

2.

Iščemo pogumnih in delavoljnih sodelavcev, ne ljudi z blestečimi naslovi. Najprej navezujemo stike od človeka do človeka med pedagogi obeh dežel, ki so dobre volje. Nimamo namena, vplivati na druge ali zahtevati od njih, da delajo za nas — ali končno — vedno zaman — apelirati na javno mnenje. Hočemo temveč sami delati na svojo lastno odgovornost kot ljudje in vzgojitelji: naše naloge nam ne morejo odvzeti ne oblastva ne drugi ljudje. Zato korakamo naravnost proti cilju, da rešimo one, ki so rešitve potrebni: otroke.

Naše delovanje bo tem učinkovitejše, čim manj bomo govorili. Nas podžiga le naša vera v mir, v junaštvo našega dnevnega podrobnega dela, svareči glas naše vesti.

3.

Za zdaj se hočemo omejiti le na osnovno šolo in v njej na dve nalogi (seveda le kolikor gre za pacifistična vprašanja): na reformo učnih knjig in na šolsko disciplino.

1. Knjige! Strašno orodje zmote, če služijo kot meči in strupi za možgane, a čudovite pomočnice k dobremu, če so nosilke dobrote.

2. Disciplina! Eksperimentalni psihologiji in razvoju pedagoških ved, pa tudi od nas visoko čislani intuiciji se moramo zahvaliti, da se je »disciplina« prelevila v lepo vzgojno metodo »samovlade«. V tej metodi vidimo visoko šolo razsodišnega postopka, šolo miru in sprave in zopetnega zblizanja narodov z delom.

Za vse te zahteve Vas naprošamo za sodelovanje, dragi tovariši!

M. S.

Telovadba dece.

Znani strokovnjak na polju telesne kulture, strok. učitelj Lavrenčič Ivan v Mariboru, nam je izročil rokopis za pričujoč članek, ki mu je bil priložen listek s temile besedami: »Naslednjo sliko in razlago je napisal Čuk Ivan, učitelj v Dolskem pri Ljubljani. Pustil sem jo neizpremenjeno, to pa radi tega, da drugi vidijo, kako pisec pojmuje in si zamišlja telovadbo dece. Čuk je posečal štiri-najstidnevni tečaj za vadbo dece pri ljubljanski sokolski župi. Ko bi imeli več takih tovarišev, bila bi telovadna vzgoja pri nas res idealna. Posnemajte ga, tovariši!«

Obči smoter telesne vzgoje je, da preprečimo nepravilen razvoj človeškega telesa in ga po sistematičnih telesnih vajah razvijemo v zdravo, krepko in lepo telo. Da to dosežemo, moramo skrbeti za pravilno telesno kakor duševno vzgojo dece. Na ta način bomo dobili telesno in duševno zdrave ljudi, značajne, krepke državljane. Zavedati se moramo, da je zdravje kapital naroda kakor tudi posameznika ter edini vir k veselemu, plodonosnemu življenju. Ako je človek zdrav in krepak, so temu primerno razvite tudi njegove duševne zmožnosti. Biti zdrav, krepak in lep, mora biti ideal vsakega!

Kdor pa hoče mladino telesno pravilno vzgajati, se mora več ali manj zanimati z njene telesne potrebe. Dolžnost vaditelja vzgojitelja ni samo, da deci nudi čim več telovadbe, nego da s telovadbo pospešuje vsestranski razvoj mladega telesa. Pravilna vzgoja telesa je deci v veselje in razvedrilo. Tu si deca pridobi tudi zmisel za disciplino, ki je mlademu človeku istotako potrebna.

Telovadbo pa bo deca vzljubila, če ji bo vedno zanimiva. Zato se mora vaditelj na vsako telovadno uro dobro in vsestranski pripraviti ter se v telovadbo dece vživeti in sam z deco delati — telovaditi. Le po tej poti bo dosegel ono, česar deca potrebuje in česar si on sam želi.

Vse telesne vaje naj skuša podati deci v obliki kake povesti ali s posnemanjem gibov in kretenj obrtnikov, delavcev, kmeta, živali ali prirodnih pojavov (pripogibanje dreves v vetru — zmerni odklon — v viharju) itd.

Preden prične s telovadbo, naj vaditelj deci razloži znamenja za »pozor« in »odmor«, za kar mu služi piščal ali kaj sličnega. Povedati je treba deci, kaj ji je storiti na vsako znamenje s piščaljo. Ako deca prosto teka po telovadnici in se da znak s piščalko, se morajo vsi čimprej zaustaviti, stati mirno z obrazom proti vaditelju. Na ponovno znamenje lahko zopet prosto tekajo ali pa jim vaditelj »pokaže« novo vajo, ki jo potem vežbajo.

Pričetek telovadne ure za deco.

Deca prosto hodi in teka po telovadnici.

Znamenje — pisk; deca se hitro zaustavi, z obrazom obrnjena proti vaditelju, na kar jih je treba večkrat opozoriti.

Poživljajoče vaje.

Vaditelj: »Deca, ko dam znamenje, pojdite na izprehod. Nekateri ste stari, hodite počasi, drugi ste mladi, krepki, hodite hitreje, otroci naj pa veselo tekajo okoli. — Vse jim mora vaditelj pokazati!

Znamenje — deca hodi prosto po telovadnici, hitro, počasi — posnemajoče ljudi.

Znamenje — deca se zaustavi. *

Vaditelj: »Deca, sedaj ste bili na izprehodu. Na znamenje vsi naenkrat zapazite ogenj za hribom. Radovedni ste, stopite na prste, da bi bolje videli, in hodite dalje, počasi in hitreje, menjaje.«

Znamenje: hoja po prstih, hitro, počasi, menjaje.

Znamenje — deca se zaustavi.

Vaditelj: »Deca, sedaj vemo, kje gori. Na znamenje postanete gasilci, ki hitro, hitro tečete gasit. Nekateri se boste peljali v avtomobilu, (teče hitro in brenči), drugi na kolesu (visoko dviga nogi) itd. Ko dam drugo znamenje, ste že prišli do pogorišča in ga obkolili (poskušajo napraviti krog).«

1. Znamenje: tek, hoja, hitro, počasi, tek z visokim dviganjem kolen (kolo).
2. Znamenje: Hitro napravijo krog. (Vaditelj v sredini.)

Vaje trupa.

a) Deca, sedaj pričnimo z gašenjem, zato hitro položimo cevi.

Predkloni (roki mrtvo viseči v predročanju) levo, desno in združeno.

b) Cevi smo položili, sedaj pa hitro črpajmo vodo z brizgalnico. (Pokliče k sebi telovadca, ki leže na hrbet, skrči nogi nad prsi in ju močno pritiska k telesu.) Tako dela nato deca.

Ležanje na hrbtu s skrčenimi nogami, sotelovadec močno pritiska nogi k telesu. Nato menjajo!

c) Ker nimamo dovolj brizgalnic, polivajmo ogenj s škafi vode. (Pokažem, iz predklona hitro v zaklon z rokami suniti skozi predročanje v vzročanje.)

Predklon v razkoračni stoji, roki v predročanju; močni zamah z rokama nazaj skozi predročanje v vzročanje, izravnava trupa — zaklon.

Vaje v ravnotežju.

a) Klic: »Sosednja hiša gori!« — Hitro pojdimo tja in pazimo na cevi, da jih ne pohodimo. Zato moramo hoditi tako! Pokažem:

Stopanje čez sklenjene roke.

b) Vzemimo lestve in plezajmo na streho, da pogasimo ogenj!

Hoja na mestu in naprej z visokim dviganjem kolen in rok izmenično, hitro, počasi.

Vaje prsnih mišic.

Deca, gasili smo in gasili, kar nam zmanjka vode. Šli smo jo iskat in našli smo velik in globok vodnjak. Ker je zelo globok in ne vemo, koliko ima vode — pogledjmo!

Strnejo krog, v predklonu polože drug drugemu roke preko ramen, stoja razkoračena — pogledjmo v vodnjak — zibanje v zvezdi kolikor mogoče nizko. (Drug drugega pritiskajo k tlom.) Isto v klečanju.

Vaje kolčnega sklepa in nog.

Vode je dovolj. Sedaj jo moramo izčrpati. Črpajmo — tako! Pokažem.

Spojna stoja na prstih in zibanje trupa (navzdol, navzgor — klecanje v kolku, kolenu in stopalih).

Vaje hrbtnih mišic.

Izčrpali smo vodo, pojdimo k pogorišču. »Av!« — stopili smo na žerjavico.

Poskok s pritegovanjem kolen do prs in predklon.

Vaje trebušnih mišic.

Noge nas pečejo, moramo jih ohladiti. Lezimo na hrbet in malo dvignimo noge od tal.

a) Raznoževanje.

b) Škarje — izmenično levo preko desne in obratno.

c) Kolesarenje.

d) Še nas peče, pihajmo noge!

Stegnjen sonožen sed, predklon v sedu. Isto v raznožnem sedu izmenično nad levo, desno nogo.

Zdravi smo, hitro vstanimo! — Brez pomoči rok!

Vaje spretnosti in moči.

- a) Deca, sedaj pojdimo še v hišo po ponesrečence in jih znosimo ven!
Prenašanje bremena na ramenih. Nato menjajo!
b) Sedaj pa izvlecimo vse vreče, ki so še notri!
Vlečenje drug drugega za noge. Nato menjati!

Dihalne vaje.

Dim nas duši, pojdimo po sveži zrak! — Skušajmo globoko vdihavati in izdihavati — zelo, zelo počasi!

Pomirjajoče vaje.

Deca, delo je končano, pojdimo počasi domov! Ker smo pa srečno pogasili ogenj, smo veseli, zato zapojmo!

Hoja s petjem!

Pomirjajoča igra.

Polna in prazna skleda.

Vaditelj: Deca, poslušajte: »Janezek in Metka sta se nekoč lačna vračala domov. Med potjo sta se domislila, da je opoldne ostalo nekoliko medu. Janezek pravi: »Polna skleda!«

Metka pravi: »Prazna skleda!«

Sedaj ne vemo, kdo je imel prav. Poglejmo! Napravijo strnjen krog (skledo) tesno drug ob drugem s čelom noter. Stegnjen sed!

Poslušajte: »Kadar zakličem prazna (skleda), morate vsi noge skrciti (skledo izprazniti).« »Kadar zakličem polna (skleda), vsi noge zopet stegneta. Kdor pogreši, ta mora izstopiti.« Pogrešenci »prazne sklede« na eno, »polne sklede« na drugo stran. Nato pomagajo loviti ostale igralce. Katerih bo več — bila skleda polna ali prazna — in videli bomo, kateri je imel prav — Janezek ali Metka.

Slutim, da se kaže učinek učiteljske osebnosti v tem, da se v vsem njenem govorjenju in udejstvovanjem — ne da bi se to dalo jasno izraziti — oglašča njen »notranji« človek, kar pomaga potem podzavestno in nehote v otroku oblikovati človeka. »Oblikuje« pa se vsaka osebnost sama od sebe, kakor se z magnetom v železu zopet vzbuja magnetizem.

Svojemu stanu in s tem hkratu vsemu narodu služi najbolje tihi, zvesti delavec v razredu, ki je pripravljen storiti več nego svojo dolžnost in ki se najbolje počuti v krogu izročene mu mladine.

Scharrelmann.

Naši roditeljski sestanki.

Na prvi dekliški meščanski šoli v Mariboru smo v preteklem šolskem letu uvedli roditeljske sestanke. Ker se mi zdi, da smo se jih lotili s srečno roko in bi utegnile naše skromne izkušnje zanimati še druge, ki se pečajo s tem vprašanjem, hočem v naslednjem na podlagi svojih tozadevnih zapiskov podati kratko poročilo o tem, kako smo pri nas roditeljske sestanke organizirali in kako so se obnesli.

Sestanki so se vršili po razredih. Vsaka razredničarka je povabila starše svojih učenk posebej v šolo. V svojem razredu sem naročila učenkam približno tole: »Pozdravite doma starše in jim recite, da jih prosim, če bi utegnili zvečer ob 6. uri priti v šolo; rada bi se z njimi o marsičem pogovorila, kar bo v korist vaši vzgoji in vašemu napredku.« Tu moram pripomniti, da sem tedaj že skoraj vse roditelje osebno poznala in sem o priliki že vsakega posameznega pripravila na skupna posvetovanja.

Na prvem sestanku ni bilo na dnevnem redu nikakega predavanja. Učiteljice smo se namreč zedinile, da se pomenimo s starši tako prav po domače o raznih tekočih vprašanjih, ki zadevajo šolo in dom in ki smo o njih bile prepričane, da jih morajo zanimati. Kakšno vzorno predavanje bi se bilo sicer tudi lepo slišalo, vprašanje pa je, če bi naši izvečine preprosti roditelji takemu predavanju mogli slediti, prav gotovo pa ne bi bili tako živahno sodelovali, kot se je to zgodilo v neprisiljenem razgovoru.

Kako so se starši vabilu odzvali? Povprečni obisk v 9 razredih je bil preko 50%. Če pomislimo, da so v raznih inozemskih poizkusnih šolah, n. pr. na Decrolyjevi šoli v Bruslju dosegli tak odstotek šele po 20letnem delovanju, lahko ugotovimo, da imajo naši starši mnogo smisla in mnogo zanimanja za sodelovanje s šolo.

Starši mojih učenk so začeli prihajati že ob 5. uri. Prvi je prišel g. P., hotel je še poprej govoriti z učiteljico o svoji hčerki. In taki so vsi, njihov otrok jim je svet. Zato je treba z vsakim posameznim pokramljati nekaj minut prav o njegovem otroku. Kako jim žarijo obrazi, če slišijo kaj dobrega in to še ob navzočnosti drugih! Ko smo posamezne roditelje vsakega posebej pozdravili, jih je bilo treba medsebojno seznaniti. Meni je pri tem mnogo pomagalo dejstvo, da so se mnogi starši poznali že po učenkah. Mnoge učenske so bile namreč že več let součenke v istih razredih. Vsem so bila skoraj vsa imena znana kakor tudi razne podrobnosti iz šolskega življenja, o katerih človek ne bi mislil, da jih otrok doma tako natančno pripoveduje. To nas je zblížalo. Posedli smo vsi okoli velike mize v prijazni konferenčni sobi. Ko je zmanjkalo sedežev, smo postavili še drugo vrsto stolov okoli mize.

Nato smo pričeli. Uvodoma sem navzočim raztolmačila pomen roditeljskih sestankov. Mi vsi, starši in učitelji, smo dolžni skrbeti za to, da bodo iz otrok postali nekoč pošteni in sposobni ljudje; toda kakor ni nič prida iz otroka, ki ga oče in mati vzgajata vsak na svoj način in na svojo roko, tako tudi ne moremo pričakovati dobrih vzgojnih in učnih uspehov, če se šola in dom ne razumeta in medsebojno ne podpirata. Zato so v raznih vzgojnih centrih uvedli roditeljske sestanke. Samo Dunaj ima 450 roditeljskih društev z 8650 člani, ki so imeli v zadnjih treh letih 4705 zborovanj. Takoj se je oglasila g. K., ki se je priselila še pred kratkim iz Dunaja ter je poznala delo dunajskih roditeljskih zajednic. To je vzbudilo zanimanje. Začeli smo se pogovarjati o naši mladini. Tekom 1. tromesečja sem opazovala življenje učenk v šoli in izven nje in pojavilo se mi je polno vprašanj, ki jih nisem mogla rešiti sama, ampak sem jih hotela obravnavati skupno s starši.

Vse te točke, nabrane med šolskim delom, so mi služile kot podlaga za dnevni red sestankov. N. pr.: Doznala sem po učenkah, da so nekatere matere preoblagale otroke z raznim delom. Učenka P. se je često bridko pritoževala, da ni nikoli prosta. Ko dovrši naloge, mora nepretrgoma sedeti pri ročnem delu. Zanimalo me je, kako bodo sodili o tem starši. Oglašali so se drug za drugim. Najbolj zgovorna je bila ga. F., žena strojevodje: »Na telesno vzgojo se vse premalo gleda. Najbolje je, če hodijo otroci k šolski telovadbi. A to še ne zadostuje. Zato pri nas telovadimo doma. Poglejte, kakšne vaje delamo vsak večer!« Pokazala nam je nekaj telovadnih vaj, kar je vzbudilo veselo razpoloženje in splošno odobravanje, nakar je še dostavila: »Le recite dekletom, naj pridno telovadijo in se gibljejo. Otroci ne more in ne sme biti vedno pri miru.«

Ugotovila sem tudi, da so bile nekatere deklice razvite pod normalno, slabotne in slabokrvne. Tedaj se je oglasila ga. V.: »Ne čudite se, če so otroci tako šibkega zdravja in nervozni. Moj mož je hodil med vojno 8 ur daleč po mleko za tega otroka, a mleko sem morala z delom na polju odslužiti. Bila sem bolehnna in kot šivilja nisem nikoli poprej delala na polju. Tedaj sem tako oslabela, da si še do danes nisem opomogla.« Potožili so se še drugi. Moj Bog, kakšne razmere! In mi učitelji se še čudimo, če so otroci tako šibki in nervozni! Nato smo govorili o zdravi in primerni prehrani otrok ter o šolski polikliniki.

Nadalje sem opazila, da prihajajo nekatere učenke stalno prepozno v šolo, zasople, v naglici pozabijo doma naloge, svinčnike, šestila i. dr. Posledica tega je, da je 1. ura zgubljena in da je tudi v nadaljnjih urah sodelovanje pomankljivo. Brez orodja je težko delati. Otroci vstajajo prepozno, ker so zvečer predolgo pokoncu. Za 12letne otroke je potrebno 9 ur spanja na dan in to od 9. ure zvečer do 6. ure zjutraj. Otrok naj se v miru pripravi in zbere za šolo. To navdilo ni ostalo brez uspeha. — Drugi dan so prišle učenke povedat: »Ko se je mama sinoči vrnila, sem morala iti takoj spat in danes sem morala že ob ½6. uri vstati; pa je res bolje tako, drugače vedno kaj pozabim in sem zjutraj tako nervozna!«

Nato smo govorili o slabih uspehih. Razred ni tako dobro dovršil 1. tromesečja kot je bilo pričakovati. Kaj naj ukrenemo v 2. tromesečju? Prva se je oglasila ga. V.: »Moji otroci, hvala Bogu, vedno dobro napredujejo, pa mislim, da zato, ker jim dajem vedno poguma. Nikoli se ne kregam, če prinesejo slabe ređe, ampak, tisti predmet z otrokom vedno vadim in ko vidim, da že malo zna, ga vzpodbujam. Ali vidiš, da znaš tudi ti. Tako spreten dečko, pa ne bi znal risati! Tako je spravil fant v enem tromesečju v risanju od »slabega« na »prav dobro«. Tudi dekle si je popravilo red iz ročnega dela...« Ali bi mogel najboljši pedagog tako prepričevalno govoriti staršem, kot govori preprosta mati o svojem otroku!¹ Naj omenim še, da je ga. V. zelo izobražena delavska žena, ki je prečitala že več pedagoških knjig; k sestanku sta prišla oba, mož in žena.

Nato je dostavila še ga. O.: »Prosila bi, če bi imeli s takimi potrpljenje, ki se prestrašijo. Moja hčerka se nauči, jo izprašam, zna — pa pride iz šole domov in pravi, da se je tako prestrašila, da ni mogla povedati.« Zopet ga. V.: »Moj sin je bil tudi tak, pa sem rekla: 'Ti si drugače tako pogumen fant. Če znaš, se ti ni treba ničesar bati.' In je šlo. Po mojem mnenju se prestrašijo posebno tisti otroci, ki se starši nanje zadirajo. Z otroki je treba mirno govoriti.«

¹ Ta primer nam kaže, da imamo kakor med učitelji tako tudi med starši vzgojitelje, ki tako rekoč instinktivno izvajajo to, kar danes individualna psihologija teoretično tako izvrstno utemeljuje in dokazuje. O p. u r.

Pri pouku, zlasti pri računstvu sem često dognala, da imajo otroci mnogo premalo smisla in razumevanja za praktično gospodarstvo in gospodinjstvo. Mizarjeva hči ne ve, po čem je les, odkod ga oče dobavlja; hči strojevodje ne pozna brzine vlakov; hčerka šivilje ne ve, koliko blaga je treba za predpasnik. Opozorila sem starše, kako lahko pomagajo pospeševati duševni razvoj svojih otrok, če jim dovolijo vpogled v svoje delavnice, trgovine in urade. Otrokom je treba vse lepo razložiti, vsa njihova vprašanja je vzeti resno. Tak otrok se v šoli mnogo lažje uči in vse bolje razume kot oni, ki ni vajen koncentrirati svojih misli. Tudi v tej točki sem našla pri starših polno razumevanje.

Med drugim sem jih tudi pozvala, da se odkritosrčno izjavijo, če se jim zdi, da so učenke v kakšnem predmetu preveč obremenjene ali pa se morda v kakem predmetu premalo učijo. Rekli so, da imajo otroci preveč pismenih nalog, skoraj za vsak predmet je treba kaj napisati in narisati. Otroci so počasni in nerodni, da često radi obilice pismenih izdelkov ne pridejo do učenja, ki je tudi potrebno. Imela sem pri rokah risarski sklad, ki sem ga slučajno pobrala v razredu. Ogledali smo si ga od znotraj. Sami pričeti, nedovršeni, umazani listi! Abecedo je deklica pričela štirikrat, jesenske liste trikrat in poleg so še bili trije neuporabljeni, a že umazani listi. Koliko truda, časa in denarja — zaman! Isto smo ugotovili pri zvezkih. Otroci trgajo liste in ne štedijo niti s papirjem, niti s časom. Tedaj je med starši precej zavrelo, na to niso popreje pomislili. — Pri ročnem delu pa bi si želele naše varčne matere več krpanja in mašenja nogavic in manj dragih ročnih del. Koliko koristijo taki napotki učiteljstvu!

Na šoli smo imeli nadalje primer, da smo morali neko učenko radi težjega moralnega prestopka kaznovati. To mi je zopet dalo povod, da sem izpregovorila nekaj besed o moralni vzgoji v zvezi z nadzorstvom učenk doma. Ga. O.: »Stanujem v bližini barak, stanovanje tik stanovanja, vsa gosto naseljena. Kaj vse mora otrok videti in slišati, če še tako pazim nanj. V takih razmerah je še mnogo bolj dolžnost matere, da otroka pravočasno pouči o nevarnostih deklice. Moje dekle je sedaj v prehodni dobi, tako pazim nanjo in polagoma sem ji že marsikaj razodela, da bi jo obvarovala pred slabim vplivom okolice.«

In v tem smislu smo se pogovarjali še dalje. Starši so bili zadovoljni z razgovorom in so se opetovano zahvaljevali. Obljubili so mi, da se bodo vselej radi odzvali, kadarkoli jih bo klicala šola, ker vidijo, kako potrebni so ti sestanki.

Na 2. roditeljskem sestanku smo razpravljali o tem, kako naj starši podpirajo učenje otrok, da bodo uspehi boljши, kako naj se doma zanimajo, kaj so se otroci v raznih predmetih v šoli učili, kako naj jim otroci to pripovedujejo v sklenjenih stavkih in kako naj se ne naveličajo jih poslušati. Šibkejšim učenkam naj boljše pomagajo. Stalne inštrukcije je odobravati v najskrajnejšem slučaju, ker zavajajo k nesamostojnosti. Nekateri starši preoblagajo otroke s posebnimi urami, klavir, jeziki, da otroci nimajo nikoli časa.

Zanimala sem se tudi za to, katera učenka se doma mnogo uči, katera manj in koliko časa se učijo dnevno. Kako sem se čudila, ko sem slišala, da nekatere, ki jih v šoli ne prištevamo baš k najmarljivejšim, doma silno mnogo delajo za šolo, a zato sem zvedela o nekaterih »vzornih«, da so pridne bolj po nedolžnem kot po lastni zaslugi. Govorili smo tudi o mladinskih društvih (sokolski naraščaj, skavtizem, »mladi junaki«), o obisku kina in gledališča i. dr., vse same aktualne zadeve iz dnevnega šolskega življenja.

Tretjič so se zbrali starši k razrednemu materinskemu slavlju na materinski dan. Povabila sem v prvi vrsti matere, pa so prišli tudi očetje. Tokrat se jih je odzvalo vseh skupaj 82 %. Proslava je bila prav prisrčna, sode-

lovala je več kot polovica vseh učenk, v prvi vrsti boječe in šibke, ki pri uradnih šolskih slavnostih ne pridejo do veljave, lahko pa nastopijo v ožjem krogu — razreda.

Tako so potekali roditeljski sestanki lanske leto. Omejila sem se na poročilo samo enega razreda, a tudi v drugih razredih smo jih prirejali na isti način; posrečili so se bolj ali manj, kar je bilo pač odvisno od materiala, iz katerega je slučajno sestajal roditeljski zbor. V bodoče, ko bodo starši že nekoliko vajeni prosto razpravljati, nameravamo poleg teh razgovorov, ki se naslanjajo na dnevne dogodke v šoli, uvesti tu in tam, morda letno enkrat, tudi kratka predavanja za vse razrede skupaj, in ta predavanja naj bi tvorila izhodišče za debate. V principu pa hočemo ostati pri razrednih sestankih, ki so prav prisrčni in domači. Tudi v tekočem šolskem letu smo že pričeli. Obisk je bil v nekaterih razredih do 80 %, kar daje učiteljstvu veselje in pobudo za nadaljnje vzajemno delo s starši. Le eno je hudo, namreč ločitev od razreda in staršev, »ko se že vsi poznamo«. Pa čemu govoriti o tem! Treba je vedno gledati naprej, ne nazaj, in če ni drugače, vsako leto pogumno pričeti z drugimi. Vsi se radi pogovarjajo o svojih otrocih in vsi imajo dobro voljo, pomagati jim do boljše sreče in lepšega cilja, treba jim je le nuditi priliko za sodelovanje.

Vprašanje naše prve knjige.

E. D.:

Zakaj jo odklanjam.

Sedim v svoji sobi. Pred menoj na mizi leži »Moja prva knjiga«. Vstopi moja služkinja, kmečko dekle iz našega domačega kraja. Radovedna, kakor je, seže takoj po knjigi in začne čitati: Ana, Ivo, in, ni itd. To gre vse gladko. Naenkrat se ustavi. Pogleda me osuplo in vpraša: »Kako pa naj to čitam, saj a in u se ne zlagata?« Kaj naj odgovorim? »Šveda se ne zlagata, pa čitaj samo a-u, a-u!« »A tako!« reče ona nekako razočarano. Zveza au ji je pač nekaj tujega, nezaslišanega in ji nikakor ne gre v glavo.

Tako sodi pristen otrok narave, ki ima še zdrav čut za svoj lepi jezik. Mladi rod, vzgojen v duhu »Moje prve knjige«, ne bo več tako vprašal. »Kultura« bo izbrisala v njem prirojeni slovenski jezikovni čut. Triumfiralo bo germanstvo!

Pripomba uredništva. Res? Da se bo g. avtor k Vašemu odklonilnemu stališču laže izjavil, citiramo tukaj iz Vašega pisma, v katerem nam pojasnujete, da se naj gorenje smatra kot »prispevek iz vrst preprostega ljudstva«, še tele besede: »Zal, da naša inteligenca ni več zmožna, da bi čutila tako pristno slovensko. Nemški duh ji je prešel pač že v kri in mozeg. Naša dolžnost pa je, da iztrebimo vse, kar je tujega v nas, da postane novi rod res slovanski, čisti rod. Iz tega stališča odklanjam »Mojo prvo knjigo«, bila sicer še tako primerna. Toda te hibe jo delajo nemogočo na slovenskem šolskem odru.«

Rokotvorni pouk v avstrijskih ljudskih šolah.

V 5. številu lanskega »Popotnika« smo seznanili naše čitatelje z načeli in glavnimi smernicami, ki veljajo za rokotvorni pouk v ljudskih šolah ČSR. Na tem mestu pa bomo poizkušali podati pregledno poročilo o ročnem delu v avstrijskih ljudskih šolah. Tu nam gre predvsem za to, da predočimo čitateljem našega lista, ki se zanimajo za avstrijsko šolsko reformo, na kratko glavne določbe avstrijskega učnega načrta za rokotvorni pouk in njih izvajanje v mestu in na deželi.

Tudi avstrijski šolski reformatorji zastopajo stališče, da brez ročnega dela ni polnovredne delovne šole. Že v začasnem učnem načrtu iz leta 1920., ki se je izročil učiteljstvu v preizkušnjo, čitamo: »Učni načrt zahteva, da si učenci samotvorno pridobivajo učno dobrino s svojimi čuti, z roko in jezikom.« Ročno delo se je uvedlo v ljudske šole kot obvezen del celokupnega pouka. Kljub različnim težkočam se je tukaj sorazmerno hitro udomačilo in predstavlja danes jako bistven del učnega dela na vseh šolskih stopnjah. To je jasno razvidno iz dokončnega »Učnega načrta za 1.—5. šolsko stopnjo občin ljudskih šol« od 30. julija 1926., iz začasnih »Učnih načrtov za občne ljudske šole« iz leta 1924., veljavnih za 4.—8. šolsko stopnjo pet- in večrazrednih kakor tudi tri- in štirirazrednih ljudskih in za 1.—8. šolsko stopnjo eno- in dvorazrednih ljudskih šol. Ročnemu delu dodeljene naloge in njih reševanje so seveda za osnovno šolo (1.—4. šolsko stopnjo) drugačne nego za višjo stopnjo ljudske šole. In o tem naj sledi tukaj natančnejše poročilo.¹

I. Osnovna šola.

Za 1.—4. učno stopnjo (osnovno šolo, Grundschule) določa učni načrt za risanje in ročno delo tole:

»Tvorbenemu delu, ki obsega ploskovno in tehniško upodabljanje, je namen, da pospešuje izraževalno sposobnost učencev, da sodeluje pri pojasnjevanju, poglobljanju in utrjevanju rezultatov stvarnega pouka, da vzbuja razumevanje za prirodne predmete in izdelke človeških rok, tako da se s tem omogoči njih preprosto in jasno upodabljanje. Stremiti je za natančnostjo in resničnostjo pri delu. Pospeševanje občutja za krasilno obliko.«

Iz te določitve učnega smotra vidimo jasno, kakšen pomen ima ročno delo v osnovni šoli in kakšno vlogo mu tukaj pripisujejo. Predvsem naj bi nudilo otrokom možnost za izražanje, naj bi jih torej izpodbujalo in navajalo k oblikovanju in naj bi služilo ostalemu pouku. Strokovnega značaja ročno delo v osnovni šoli še nima. Tu nastopa le kot del strnjene pouka, ki ni navezan na strogo ločitev predmetov po določenih urah, in zahteva v tednu z risanjem vred približno štiri ure, torej $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{5}$ vsega učnega časa. Tudi v tem se kaže visoki pomen ročnega dela, ki se mu pripisuje po vsej pravici. Seveda nima rokotvorni pouk na teh šolskih stopnjah še nič »rokodelskega« na sebi. Vršni se v razredni sobi brez posebnih naprav z najpreprostejšimi pripomočki in najrazličnejšim materialom, ki si ga lahko priskrbe otroci sami. Iz tega sledi, da je rokotvorni pouk sorazmerno lahko izvedljiv v vseh krajih in v preprostih šolskih razmerah. To je treba izrecno poudariti, ker je bilo v začetku itak dovolj težkoč, ki niso hotele ročnemu delu priznati domovinske pravice v osnovni šoli.

¹ Prim. članek »Der Handarbeitsunterricht (Werkunterricht) in österr. Volks- und Hauptschulen«. H. Handl, okr. šol. nadzornik v St. Pöltenu, Arbeitsschule 1929./6.

Najprej je bilo treba za novi »predmet« pridobiti učitelja. Kljub načelnemu priznanju se je bilo bati, da se bo ročno delo vrednotilo le kot »igračkanje« in da bo odvzemalo ostalemu pouku mnogo časa, ki je za »glavne predmete« potrebnejši. S teoretičnimi razmotrivanji in praktičnimi uvajalnimi tečaji, ki so se prirejali v vseh delih avstrijske republike, se je učiteljstvo v najkrajšem času prepričalo o veliki vrednosti predmetnega upodabljanja. Danes se tudi učitelj v najoddaljenejši vaški šoli tega zaveda, da brez izrabljanja in izobraževanja oblikovalne sile otrokove ne bi mogel vršiti uspešnega dela v šoli. Kjer odpovedo besede, tam nudi roka potrebno izraževalno možnost. S tem se lahko enakomerno okorišča vsak učni predmet. Ni več učitelja, ki bi osporaval vrednost ročnega dela na sebi ali ga podcenjeval kot člen v službi celote. Pri tem pa se je treba zavedno osvoboditi vse obvladajoče vere v njegovo koristnost. Ne smemo namreč misliti, da izdelani predmet predstavlja pravo vrednost. Le-ta leži temveč v delovnem postopku, v delu samem in iz njega izvirajoči sili, v veselju do lastnega in pravi cenitvi tujega dela. Učenec ne bo zlasti v mlajših letih vselej pravilno ravnal z materialom in orodjem, temveč bo le polagoma začel umevati njun posebni jezik. Vedno pa bo oblikoval in svoje delo še smatral kot zmiselno, ko se odrasli v svoji nerazsodnosti že davno o tem načinu dela omalovažujoče izražajo. Iz otrokove igre, ki je večinoma le nekakšna zaposlitev z materialom, se izcimi ob razumnem pospeševanju dragocena dobrina. Za vse to pa mora imeti učitelj fino razumevanje. Otroško delo pravilno vrednotiti, je namreč umetnost. In povsod tam, kjer se udejstvuje prava učiteljska osebnost, tam uspeva s celotnim poukom tudi ročno delo.

Otroci so izredno zavzeti za ročno udejstvovanje. Zato zavzema to delo pri glasovanjih o najljubših predmetih vedno prva mesta. Dečki in deklice se zanj navdušujejo in dosežajo zlasti pri stavbnem delu in noškljanju (Basteln, kombiniranem delu) izredno lepe uspehe. To ne velja morebiti le za mestne otroke, temveč zlasti tudi za otroke na deželi, ki v svoji konkretni usmerjenosti in s svojim praktičnim zmisлом za ročno delo prineso že od doma ugodne pogoje s seboj, saj so se mnogi že zgodaj seznanili z delom odraslih, pri katerem morajo večkrat pomagati. Kdor si je ogledal tozadevne razstave v podeželskih šolah, bo temu pritrtil. Ob tej priliki spominjamo na to, da imajo za podeželsko deco baš »igračke« dvojno vrednost, ker se podeželski otroci redkeje z njimi obdarujejo nego mestni otroci.

In s t a r š i ? Najprej so bile z njimi težkoče. Starejši ljudje niso mogli verjeti, da ročno delo spada v šolo, da se s tem pospešuje učenje. V mestih so se starši prav kmalu sprijaznili z uvedbo ročnega dela v šolo, ko se jim je vse potrebno razjasnilo na roditeljskih sestankih, ako namreč ni šlo za odklonitev za vsako ceno iz razlogov, ki so bili šoli in otrokom docela tuji. Na deželi pa so morala priti do besede dejanja. Otroci in njih ročni izdelki so bili poleg učiteljev najzgovornejši zaščitniki in zagovorniki nove šole. In svojo stvar so opravili dobro, zakaj danes se lahko reče, da tudi v popolnoma podeželskih razmerah že večina staršev ne samo trpi, nego odkrito odobrava šolsko reformo tudi v tem pogledu. To se kaže zlasti v tem, da vsi starši radi posečajo šolske razstave z izdelki otrok in da tudi radi volje dovoljujejo sredstva, ki jih potrebuje šola za rokotvorni pouk. Posamezne občine so v tem pogledu naravnost zgledne. Preskrbujejo namreč vse otroke brezplačno z vsemi učnimi pripomočki, torej tudi z materialom za rokotvorni pouk in s tem bistveno pospešujejo šolsko delo. Kjer ni mogoče brezplačno priskrbeti potrebnih pripomočkov vsem otrokom, tam jih nabavi krajevni šolski odbor vsaj za otroke neimovitih staršev. Tudi s prostovoljnimi darovi pri razstavah, šolskih svečanostih, roditeljskih sestankih in ob raznih drugih prilikah se dostikrat zberejo znatni zneski v označeni namen. Čim globlje prodira

razumevanje za vrednost rokotvornega pouka med narod, tem redkejšje postajajo pritožbe učiteljev o pomanjkanju potrebnega materiala. Izrecno pa je treba opozoriti na to, da so tudi otroci vedno pripravljenej odpomoči pomanjkanju materiala. Z zbiranjem starega materiala in odpadkov v različnih obratih so prihranili že marsikateri šoli velike izdatke. Otroci pa so tudi prav spretni in iznajdljivi, če je treba šolsko sobo pretvoriti v uporabno delavnico in jo primerno opremiti. Tu je treba priznati, da je v otrocih sploh mnogo umetniškega in tehniškega razumevanja in znanja.

» Po tem pregledu o poprednjih postavkah za rokotvorni pouk glede na učitelja, otroke, starše, delovni prostor in druge potrebščine naj še kratko izpregovorimo o delovnem postopku.

Ker je ročno delo na 1.—4. šolski stopnji del strnjenege pouka, se ravna razvrstitev učne snovi po razporedbi ostalege pouka in po zanimanju učencev. »Delo, ki naj se vsakokrat izvrši, prejme torej idejo od ostalege pouka.« (Učni načrt 1920.) Šele ko se ugotovi, kaj se naj dela, se otroci pobrigajo za pravi delovni način in za primerni material. Pri izdelovanju se mora učenec tudi učiti, kako se naj dela. »Ako se naj doseže resnična samodelnost in ne samo kak zunanji mehanizem in učinek, mora delujočemu učencu priti do zavesti, kako se dela; natančno ga je treba seznaniti z vsemi posameznimi ukrepi, ki so potrebni za samostojno izvršitev kake delovne celote.« (Scheibner.)¹ Iz polagoma pridobljenega obvladavanja delovnih načinov se porajata veselje do dela, pa tudi volja za delo. Iz tega pa nastaja kvalitetno delo, ki vsebuje visoke izobrazbene vrednote. Učenec dela zavestno misleč. »Ročno delo noče le optično dojemati in reproducirati stvari kot nedoumljiv optičen pojav, temveč hoče njeno bistvo in obliko tolmačiti iz njenega notranjega smotra.« (R. Rothe.)² Otroci polagoma spoznavajo, da oblika kakega določnega predmeta ni nič slučajnega, temveč nekaj, kar je tako rekoč »zraslo« in še »raste«. Kmalu pa tudi doženejo, da ročno delo zahteva duha. In tu imamo sedaj pravo obliko delovne šole, ki se v njej duh družii z roko in obratno roka z duhom. Taka delovna šola se dobro obnese zlasti tudi takrat, če gre za to, da se naj kako določno ročno delo okraši. Doba krasilnega risanja, ki se nič ne ozira na kak določen predmet, je za vedno za nami. Naši učenci se morajo učiti, da je okras organski del predmeta, da se pri vsej prostosti ustvarjanja ne smejo kršiti osnovni zakoni oblikovanja. Kako pa se naj kak razpoložljiv predmet, n. pr. kak ovoj za zvezek, kaka mapa, kaka škatla i. dr. najbolj okraši, katera tehnika je pri tem najbolj priporočljiva in katera sredstva naj se v ta namen uporabljajo, vse to zahteva ne samo mnogo umetniškega občutja, temveč tudi mnogo miselnega dela. Produktivnosti naših otrok se odpira s takimi nalogami široko polje samostojnega udejestvovanja. In otroci nas dostokrat presenečajo s svojimi idejami, ako »ne oddajajo le risalnih listov«, temveč »če v skupnem delu oblikujejo in prosto ustvarjajo.« (R. Rothe.)³

Čeprav stavbno delo in noškljanje »ni v prvi vrsti usmerjeno na proizvajanje, temveč na tolmačenje stvari in delovnih postopkov« (Učni načrt 1920), se vendar pri vsakem delu polaga važnost na »natančnost« in »resničnost«, torej na čim boljše izvršitev. Malomarnost se ne trpi. Velika vzgojna vrednost ročnega udejestvovanja se mora očitovati v vsakem pogledu. Otrok mora izvežbati svoje oko za plemenito delo. »Ze v osnovni šoli se mora učiti, kako se spozna šund in kako se naj pobija.«

¹ O. Scheibner, Zwanzig Jahre Arbeitsschule in Idee und Gestaltung.

² R. Rothe, Handarbeit in der Grundschule. D. Verlag f. Jugend und Volk. Wien.

³ R. Rothe, Die Zukunft des Zeichenunterrichtes.

Ako kratko povzamemo, kar se glede na ročno delo nanaša na osnovno šolo, lahko rečemo: Ročno delo je v 1.—4. šolskem letu del strnjene pouka ter podpira in pospešuje ostalo šolsko delo. Za pouk v ročnem delu na teh učnih stopnjah nam ni treba posebnih delavnic, dela se temveč v razredu samem z najpreprostejšimi sredstvi. Tehniška stran predmeta se sicer ne zanemarja, vendar stopi v primeri z ostalimi smotri še močno v ozadje. Učne potrebe in zanimanje otrok dooločajo pot za rokotvorni pouk.

(Konec sledi.)

Nastenski reki in pregovori za šolske delavnice.

(Konec.)¹

14. Skončaj vsako delo o pravem času!
15. Vztrajnost vodi do cilja.
16. Postopna pot je najboljša. Biasche.
17. Le doživljeno delo učinkuje izobraževalno.
18. Samovlada, samoodgovornost in samovzgoja je življenski element šolske delavnice. Beyer.
19. V delavnici živi malobesedna praktična modrost.
20. Šolska delavnica mora postati šola štedenja, štediti s časom, silo in z materialom. Beyer.
21. Tudi roke se morajo učiti gledati.
22. Lepa zunanost napake pač lahko zakrije, ne more pa jih odstraniti.
23. Kdor samo gleda druge pri delu, ne ve nič; kdor se sam loti dela, ve vse.

Besedi radost in delo sta zapisani nad vratni vsake moderne šole.
Radost in delo bodi vselej vodilna ideja pri našem vzgojnem udejstvovanju.

•

Kako moč bi imelo učiteljstvo, če bi za vsakim poedincem stala peščica očetov in mater, katerih otroci se nam zaupajo v vzgojo in pouk! Resnično, tedaj bi bilo bolje za šolo in učiteljstvo!

•

»Ne verujem preveč v vzgojo, namreč v takšno, ki hoče, izhajajoč po načrtu od naročenega vzgojitelja, tako in tako oblikovati gojenca. Mladci vzgajajo drug drugega v šoli kakor može v svetu. Ptica v zraku, riba v vodi učinkujeta globlje na mlado bitje nego morejo to naše najbolj premissljene besede. Kdo neki more ukazovati slučaju? Nekaj, mislim, si lahko pridobimo, in s tem mnogo, in to jaz že imam: to je namreč ljubezen otrok. In tako se izobrazujejo, kakor mi, po zgledu, ki si ga izbero sami — ali naj zahtevamo več?

Chamisso.

¹ Glej 5. števil. lanskega »Popotnika« str. 153.

RAZGLED

Andrej Bell.

(Ob stoletnici njegove smrti.)

Pred sto leti, dne 28. januarja 1832, je umrl šolnik evropskega, da celo svetovnega slovesa, saj se je po njegovih idejah ustanovilo mnogo tisoč šol v vseh kulturnih državah. Brez tega šolnika bi se mnogo stotisoč revnih otrok najbrž sploh ne naučilo čitati, pisati in računati. Mož, ki je iz notranjega prepričanja smel reči, da bo Pestalozzijeva metoda v dvanajstih letih pozabljena, medtem ko se bo njegova razširila po vesoljnem svetu — in čigar ime je danes skoraj popolnoma pozabljeno: to je bil Andrej Bell (1753.—1832.).

Bell je ustanovitelj tako zvanega vzajemnega pouka, ki se po njem in po idejno mu sorodnem J. Lancastru imenuje tudi Bell-Lancastrova metoda. Kralji in cesarji so se zanjo zanimali; o njej se je spisalo knjig za cele knjižnice. Kraji in dežele, v katerih se je posebno gojila, so bili pravcati pedagoški romarski kraji. V največ dveh letih so si otroci pridobili čudovito spretnost v čitanju, pisanju in računanju na najcenejši način, zakaj po tej metodi je lahko poučeval več sto (da do tisoč) otrok samo en učitelj.

Kaj je bilo bistvo te metode? Na kratko: Vsi učenci so bili združeni v samo enem šolskem prostoru. V vsakem štirih šolskih predmetov: veronauku, čitanju, pisanju, računanju so bili porazdeljeni na veliko število (do 15 in še več) oddelkov. Poučevali so samo starejši učenci, medtem ko so mlajši za njimi mehanično izgovarjali besede in mehanično posnemali, kar so jim starejši pokazali. Učitelj je imel zgolj vrhovno nadzorstvo in skrbel za to, da je stroj funkcionalen. Tajnost te metode, ki se je namreč pri vsem mehanizmu dosegala z njo precejšnja spretnost v čitanju, pisanju in računanju, je obstojala v skrbno sestavljenih in po težkočah stopnjevanih vajah. Osnovno učno načelo »Težkoče se ne smejo kopičiti« je bilo tukaj pri vseh vajah glavna smernica.

Značilna za Bell-Lancastrove šole je bila nadalje strumna disciplina, ker je to bila naravna zahteva njene mehanične metode. Vendar brez telesne kazni! Uporabljale so se le pohvale in častne kazni. Razen tega so se učenci po svojih uspehih predstavljali zdaj navzgor, zdaj navzdol. To neprestano ocenjevanje je močno napenjalo njihove živce. Naj kdo danes sodi o tem, kakor hoče, tajiti ne bo mogel, da se je vzbujal na ta način smisel za čast v otrocih najnižjih plastih, kar je imelo vsekakor tudi nekaj dobrega na sebi.

Bell-Lancastrove šole so praktično prav gotovo v večji meri pospeševale idejo splošne šolske izobrazbe nego Pestalozzi. Ker so bile poceni, se je dala hitreje in v večjem obsegu uresničiti elementarna ljudska izobrazba. Te šole so v mnogih deželah ugladile pot današnji narodni šoli. Glavno je pač bilo, da so se začele vsepovsod šole ustanavljati; mehanizem Bell-Lancastrove metode se je potem lahko nadomestil z drugimi, boljšimi metodami.

Smernice za pripravo na pouk.

a) Idejne:

1. Nikoli se ne da kaka snov skončati. Vse teme so neizčrpne. To velja prav tako za snovi iz realij kakor še bolj za ideje in splošna spoznanja.

2. Nikoli se torej ne more kaka lekcija dovršiti. Brezhibnega poteka kake učne ure ni. Zakaj vselej lahko učna ura zadovolji le kako posebno stran šolskega dela na otroku.

3. Kakor v metodičnem tako se učitelj tudi v vzgojnem pogledu nikoli ne izuči.

4. Ako jih le znamo izkoristiti, se lahko mnogo izbije tudi iz navidezno pustih ur.

5. Iz teh vidikov šele je za učitelja znosno, da mu je treba obravnavati z otroki leto za letom iste snovi in ista vprašanja.

6. Priložnostni pouk zahteva od učitelja več znanja in prakse. Starejši tovariš je torej kot zrelejši človek za državo dragocenejša moč. (O neprijetnih sodobnikih, o šablonskih ljudeh, o onih, ki so pod pritiskom razmer postali pedagogji, in o tistih, ki bi radi imponirali s svojo rutino, tukaj ne govorim.)

7. Ne gre pri pouku v prvi vrsti za snov, temveč za to, ali jo zna učitelj prepletati z osebnostnimi vrednotami.

8. Osebnost pa vzbuja osebnost. Pravi pomen pouka ne leži torej v njegovem intelektualnem rezultatu, temveč v duhovnem življenju, ki ga vzbuja v razredu.

9. Najvišja učna umetnost je tista, ki zgane in predrami notranjega človeka v otroku, zato so ure, v katerih se otroci le učijo, manj bistvene! Kajpada naj se učitelj ravna po otroku, ali če ne prodira do človeka v otroku, mlati vendar le prazno slamo.

10. Potemtakem je čuvstvena obogatitev otroka najvišji smoter vsega našega prizadevanja. Razvoj razuma naj se vrednoti vedno le kot sredstvo do smotra.

11. Naše znanje samo o najpreprostejših stvarih je prav skromno, dostikrat jedno polovičarstvo. Včasih v resnici ne pojmu-

jemo najenostavnejšega postopka docela, ali kljub temu naj bi pouk vzbujal v otroku veselje do samostojnega razmišljanja in raziskovanja.

12. Kar je v življenju najboljšega, tega ni moči razumeti, to se da le občutiti.

13. Otrok mora spoznavati svet od vseh strani, da ga lahko kdaj samostojno zmaga.

14. Vse, kar je človeškega, je ogledalo, v katerem otrok rad gleda tudi vse, kar je realnega. Baš mrtva snov, neotročna tema zahteva torej, da jo čimbolj poživiš, tako da jo prepleteš s človeškim življenjem. Tvoj razred se bo zanimal za najpustejšo snov, če jo spraviš v kako zvezo z ljudmi in s človeško usodo. Človek ostane pač za otroka — in za mnoge odrasle tudi — merilo vseh stvari in spoznavanj.

b) Tehnične:

1. Začetek vsega oblikovanja snovi je v tem, da jo zagradiš s pravega vidika.

2. Od priličnih opazovanj, od najtrivialnejših stvari drži vselej tudi kaka pot do zadnjih in najglobljih vprašanj.

3. Pazi, da otrocka obvaruješ pred vsemi zaključnimi sodbami o ljudeh, stvareh in razmerah, ki jih še ne more dometi, oziroma pregledati. Skrbi za to, da si otrok ohrani svojo duševno svobodo in samostojnost tudi nasproti vplivom doma in javnega mnenja.

4. Imej to zrelišče vedno pred očmi, loti se pa brez oklevanja tudi najtežjih tem.

5. Toda! — Če si po letih še mlad in neizkušen, bodi previden! — Odmakni rajši svojo roko od stvari, ki so prekočljive, da bi mogle zdržati kako nerodnost od tvoje strani, n. pr. od verskih, političnih in seksualnih vprašanj! Ena edina netaktnost lahko zopet brezuspeši ves tvoj trud ter lahko povzroči nepreračunljivo škodo v otroku.

6. Ukvarjaj se vedno zopet tudi z najokornejšimi snovmi, da bo rasla tvoja oblikovalna sila.

7. Kako naj se zbirajo snovi za pouk? In kako naj se oblikuje zbrani material?

8. Ni mogoče, da bi se učitelj vsak dan mogel enakomerno dobro pripraviti na štiri ali šest ur šolskega pouka. Po mojih izkušnjah je edino pravilno, če se vsak dan temeljito pripraviš na eno uro in če se za ostale ure zadovoljiš z beležkami in dispozicijami.

9. Učitelj mora imeti dober pregled čez svojo knjižnico, to pa je nemogoče brez primerne kartoteke; tudi zadostna zbirka časopisnih izrezkov je priporočljiva.

10. Ne omalovažuj našega »rokodelskega orodja«, ki ti ga nudi vsaka dobra pedagoška učna knjiga! Če ne obvladaš najpreprostejših sredstev in zakonov metodike in jih ne znaš pravilno uporabljati, ostaneš kljub vsemu idealizmu vendar le šušmar. Naivno zaničevanje učne tehnike, kakor ga danes žal le pre pogosto najdemo pri našem naraščanju, se bo še dovolj kruto maščevalo na otroku. (H. Scharrelmann, Die Kunst der Vorbereitung auf den Unterricht.) M. S.

Koncentracija, strnjeni pouk in delovna šola.

1. Koncentracija in strjni pouk.

Strjni pouk ni za nas nekaj povsem novega, temveč je le nov člen v verigi, ki si je znala v dobi po Zillerju in Dörfeldu pod imenom koncentracija pridobiti vedno večji pomen v pedagogiki. Gotovo je, da strjni pouk v formulaciji, ki jo hočemo tukaj podati, ni zadnji člen v tej verigi ali zadnji rezultat vseh prizadevanj v tej stvari. Upamo temveč, da leži v do sedaj navidezno previdnem postopanju pri uvajanju strnjene pouka v šolsko prakso in v ostri kritiki, ki se je lotila tega učnega postopka, močan moment za njegov nadaljnji razvoj. Nič pa ne more kakšni dozorevajoči ideji bolj škodovati, nego če se vsi čutijo poklicane, da jo pospešujejo.

Mogoče je, in v formulaciji »najskejnejša koncentracija« se je tudi že zgodilo, da se koncentracija in strjni pouk navsezadnje istovetita. Strjni pouk pa vendar ni koncentracija. Vsa koncentracija se je namreč dala ob svojem izvajanju močno vezati na tradicionalno ločitev predmetov po določenih urah, torej na urnik. Gotovo je bilo število primerov zelo omejeno, da bi se kak učitelj odločil za izčrpavanje kake pričetne stvarne enote po končani učni uri. Z vidika koncentracije se snovi niso mogle upoštevati po svojem polnem pomenu in po vsej možnosti njih izčrpanja; uvrščala so se sicer na več ali manj pomembnem mestu in večina njih se je morala zadovoljiti z navadno »priključitvijo«. Znano je tudi, da zveza med posameznimi snovnimi vrstami ni bila vedno mogoča; kolikokrat je to bilo le nekaj izumetničnega, če se je koncentracija posameznih predmetov izvrševala nasilno ali z nekako trdoto. Ideja koncentracije je po učnem načrtu in v začetku učne ure sicer prišla do izraza, navsezadnje pa je vendar vse lepo ostalo pri običajni vzporednosti, ozir. ločitvi učnih predmetov in ur. »Prepletanje« namreč ni bilo učni princip, temveč se je smatralo stremljenje po horizontalni ločitvi pouka po strokah le kot nekaka prednost.

S to formulacijo je obenem rečeno, da vidimo v strnjem pouku princip prepletanja učnih snovi. Ob daljšem razmišljanju pa se nam sploh zdi zelo dvomljivo, ali lahko ostanemo pri tem »prepletanju učnih snovi«, zakaj vse prepletanje predpostavlja vendar tako po številu kakor tudi po času več istodobnih snovnih enot, ki se več ali manj medsebojno prepletajo. S to oznako pa bi se zopet docela približali stališču koncentracije, ki ga smatramo za premagano. Saj je vendar tako, da gre za kako snovno enoto, ki se lahko izčrpa na vse mogoče načine, v okviru katere se lahko govori o prepletanju le glede

na različne možnosti izčrpanja. V ideji izčrpanja pa tiči obenem neka zaporednost in sicer zaporednost snovi, ki se dajo iz snovne enote dosledno izvajati in ki se medsebojno dopolnjujejo ne glede na to, ali pripadajo zgodovinskim, zemljepisnim ali prirodnoznanstvenim snovnim vrstam. Da se pri takem izčrpanju lahko upoštevajo vsi predmeti dosedanjega urnika, to nam vedno iznova potrjuje naše delo v razredu, čeprav strnjenege pouka v sedanjem štadiju poizkusov še ne moremo dokončno oceniti. Pri tem nam je v korist še to, da lahko obravnavamo tudi snovi izven okvira dosedanjih učnih načrtov, ki so pravo tako ali včasih še aktualnejše nego »stare« snovi. Tudi formalne stroke pridejo na svoj račun, četudi ne smemo docela podcenjevati težkoč, ki izvirajo iz dejstva, da ne razpolagamo v taki meri, kakor bi to bilo potrebno, s pripomočki za primerno izčrpanje računskih in jezikovnih snovi, zlasti pa, ker nam primanjkuje čtiva, ki bi bilo prirejeno po vidikih strnjenege pouka. Vsi poizkusi s tem poukom zahtevajo vso našo delovno silo! Tudi pomanjkanju naznačenih pripomočkov bi se dalo sčasoma odpomoči s primernim delom onih, ki se zavzemajo za strnjeni pouk v delovni šoli.

2. Strnjeni pouk in delovna šola.

Treba je ugotoviti, da delovni pouk ni ali vsaj ne mora biti obenem strnjeni pouk. Tudi pouk, pri katerem se predmeti strogo ločijo po urah, je lahko delovni pouk, če sprošča in razvzuje duševne sile v otroku, tako da otrok v prostem duševnem delu samotvorno oblikuje učno snov in si pridobiva znanje z večjim ali manjšim naporom lastnih sil. Vendar se nam zdi — to vedno zopet opazujemo — da nas vsaka posrečena delovna ura v šoli naravnost sili k vsestranskemu izrabljanju učne enote v smislu strnjenege pouka. Ne da se namreč tajiti, da je med delovnim in strnjnim poukom neka notranja zveza, da se obe učni obliki medsebojno izpopolnjujeta in pospešujeta, zato ne more biti ostra ločitev med njima šolski praksi v prilog. Po našem mnenju bi se ideja delovne šole celo poglobila, če bi se strukturno razširila v strnjeni

pouk. Na morebitni ugovor, diferencirane zmožnosti starejših učencev zahtevajo, da ostanemo pri dosednji ločitvi predmetov, takoj odgovarjamo, da na kako popolno opustitev predmetnega sistema sploh ne mislimo. Nam ne gre za to, da se ta sistem razvije bolj v globino nego v širino, nam lebdi pred očmi — kakor pravi Albert — sinteza največjega stila.

V tem pogledu nam je treba bolj nego kdaj poprej splošnih, temeljitih razprav, ki bi nam docela razjasnile pravo bistvo strnjenege pouka. Pri tem pa vendar lahko tudi rečemo, da je vprašanje tega pouka večinoma zadeva šolske prakse, ki nam mora razčistiti ves problem ter pokazati tudi možnosti in meje za njegovo realizacijo. V ta namen pa je treba vztrajnega dela in kritične usmerjenosti od strani vseh onih, ki se čutijo za tako delo poklicane. Trud se že izplača, samo da naj bi se pri tem vsakdo zavedal pesnikovih besed, da le mojster lahko razbije obliko. (Arbeitsschule 1926/1.)

M. S.

Vzgoja staršev.

Na shodu Britskega društva so razpravljali o vzgoji mladine. Na temelju znanstvenega proučavanja otrok so ugotovili, da se glavne poteze značaja zarišejo že v prvih 5—6 letih. Zato je vzgoja v tem času posebno važna in potrebna bi bila zabavišča za deco vseh slojev. Naloga matere v tem obdobju vzgoje staršem ni dovolj jasna. Saj se ne uče niti v tečajih, niti ni v ta namen dovolj dobrih knjig. Navadno se starši ravnaajo po izkustvu in nasvetih lastnih roditeljev. Bogatini si omisljajo pestunjo ali guvernanto in neuke deklice otroka še bolj kvarijo. Sploh pa dete ne bi smelo občevati izključno le z dospelimi osebami. Edini izhod iz te zagate so dobro izvežbane voditeljice zabavišč; v takih zavodih imajo otroci vsaj primerno družbo. V Torontu v Kanadi so matere, ki imajo kako dete v zabavišču, primorane, pohajati tečaje o domači vzgoji, da potem ne pokvarijo, kar šola doseže. (Times Ed. Suppl. 393/30.)

x.

Vesti.

Georg Kerschensteiner †.

Ob sklepu lista nas je presenetila vest, da je umrl dne 15. januarja t. l. v Monakovem pedagog, tajni svetnik prof. dr. Georg Kerschensteiner, v 78. letu starosti.

Njegova velika osebnost je oplodila delovno pedagogiko v vseh kulturnih državah. Zato hočemo tudi mi v eni prihodnjih številčk posvetiti njegovemu spominu poseben članek ter razčleniti njegova spoznanja o vzgoji in izobrazbi.

OCENE

Narte Velikonja: Otroci. Novele. Izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1931. Strani 532. — Izmed vse proze, pa bilo naše domače ali prevodne, kar jo je nudila Jugoslovanska knjigarna v prvem letu rednih publikacij svojim naročnikom so novele Narteje Velikonje »Otroci« najpomembnejša knjiga. Kristalizacija življenja otrok je poleg rahlosti nanizanih prizorov tako krepko prikazana, da nudi zanimivo čtivo zlasti učiteljstvu. Posebno prizori iz življenja pubertetnih mladostnikov so jasni in pogodljivi. Poleg delikatnosti začrtanih dogodbic iz navidez drobenega, a tako zelo bogatega življenja otrok, pri katerih je zaradi njih problematičnosti treba globokega študija pedagogov, je Narte Velikonja ustvaril s svojimi novelami novo poglavje v našem pedagoškem slovstvu. Gradivo novel samih je urejeno v nekaki časovni zaporednosti: od dojenčka do pubescenta. V izpovedovanju teh bitnosti Narte Velikonja ni neopredeljiv in skromen, kakor mnogi, ki so s krščanskega svetovnega nazora neizčrpno nakazovali »izpoved otroških duš«, kakor bi lahko imenovali knjigo Narteje Velikonje. — V pedagoškem slovstvu so novele »Otroci« brezdvomno dragocen umetniški doprinesek. Narte Velikonja je svoji starosti primerno doslej prav za prav malo ustvaril, in bi lahko rekli, da so njegovi »Otroci« zbrano delo. Toda njegove novele so tako objektivne, tako kritične in prodirno komentirane, da dajejo pobudo za novo razglabljanje o tozadevni literaturi. Radi tega je Narte Velikonja velik in ga lahko postavimo Iv. Cankarju dostojno ob stran, če se spomnimo na »Knjigo za lahkomišelné ljudi.«

Novela »Amerikanci« je najkrepkejša; ima slog in finese, kakršnih smo vajeni le še pri Cankarju. »Izpoved« je šibkejša novela, toda zato nič manj zanimiva. »Na morju« je novela, ki tangira razbolelo dušo pubescenta, kapitanove hčerke Selde. »Tri gracije« je lepa novela, kakor je lepa Cankarjeva ljubezna pravljica »Milan in Milena«. Še krajše in daljše novele (»Sirote«) so zbrane v knjigi »Otroci« in težko je reči, katera je lepša od druge.

Oprema knjige je okusna. Narteje Velikonje novele »Otroci« naj bi bile last vsakega učitelja. Knjiga je tega vredna!

Lojze Zupanc.

A. Jamnik: Vzroki našega siromaštva. Agrarno - politična in narodno - gospodarska razmotrivanja. Ljubljana, 1931., str. 88, cena 40 Din.

Da je naše kmetijstvo res v krizi, se prav za prav zavedamo šele v zadnjih letih. Da bi pa odkrili vodilne vzroke našega gospodarskega siromaštva, pa se še nismo dokopali do prave jasnosti. Nekoliko širšega vpogleda v to težko in zamotano problematiko nam skuša podati Jamnikova knjiga, obenem pa poti in sredstva za dosegé narodnega blagostanja. To so nad vse pereči problemi industriju in še bolj našemu malému človeku!...

V svoji študiji ugotavlja pisec kot glavni vzrok naše gospodarske bede predvsem: gospodarsko in tehnično zaostalost naših kmetij, ki se še niso preoblikovale »v izrazito podjetje, v obrat, ki mora donášati uspehe v denarju.« (str. 8.) S tega stališča se peča pisec podrobno s problemi: konjunktura, tipiziranje blaga, rentabilnost zemlje itd., ki silijo v logične zaključke: strokovna izobrazba našega kmeta in reforma naših kmetij v zvezi s — svetovnim trgom. Tako je pisec seve hudo prizadel vse zveste čuvarje kmetjskih tradicij in romantike, ki so v oprečnosti s postavljeno tezo za rešitev gospodarstva in malega človeka: dedovanje, kmetjski prvorojenci, varstvo kmetije i. dr. Po vsem tem je piscu odločilen predvsem praktični efekt kmetije in kmetjskega dela... in v toliko so njegova izvajanja — materialistična. Nikakor pa ne segajo v »historični materializem«! V podkrepitev svojih misli navaja važno ugotovitev: Nakulturili (jaz bi rekel — kulturno našopirili!) smo se razmeroma precej močno, a zmožnosti za tej nakulturenosti odgovarjajoče pridobivanje denarja — nismo razvili v zadostni meri (str. 12.). Da, pri vsej svoji zavesti »kulturne moči in treznosti« Slovencev smo in še vedno omalovažujemo pomen in vrednost prave — gospodarske kulture, brez katere ne pomenja dosti nobena še tako visoko povzdignjena narodnost. To nam očitno dokazujejo številni primeri iz zgodovine narodov in plemen!

Vsekakor je Jamnikova strokovna knjiga priličen donos k — čiščenju pojmov in predstav v našem domačem gospodarskem

življenju. Škoda, da še ni bolj temeljita in podrobna v tem oziru.

Nadalje posega pisec tudi v vzgojne probleme, seveda samo načelno. Naloga pedagogov in sploh vzgojno-prosvetnih ustanov pa je, da naslonijo svoje delo in stremenje med narodom na socialno-gospodarske zahteve in potrebe ter da se tako zedinijo na skupen program: duševna in gospodarska rešitev malega naroda in na drugi strani izoblikovanje resnične kmetijske gospodarske kulture, ki si je doslej še nismo ustvarili v svojem razvoju. Tedaj bo pomenjala narodnostno zavednost in moč dosti, dosti več kakor »rodoljubarstvo« s prekrižanimi rokami!..

P. s.: Pred kratkim je izšla poleg Jamnikove tudi zanimiva gospodarska knjiga — čitanka »Das rationalisierte Dorf« od G. Murgthalerja v založbi Marijorske tiskarne. Po svoji vsebini je idejno širša in globlja, obenem pa upošteva bolj »mednarodni položaj« gospodarstva na vasi v bodočnosti. V marsičem pa zadeva posredno tudi naše domače kmetijstvo in življenje. Oblika romana (Volkswirtschaftlicher Roman) daja strokovni razpravi privlačno poljudnost. Cena 40 Din, strani 206.

A. Silvin.

Da se poznamo! Pripoveduje in s številkami dokazuje Janez Vodopivec, redna publikacija Mohorjeve družbe za leto 1932.

V lanskem koledarju Mohorjeve družbe smo v programu za leto 1932. našli obljubljenе vrstice, »kako moremo priti do blagostanja« itd., kar vse bo »pripovedoval in s številkami dokazoval« Janez Vodopivec, in zdaj jo imamo — knjižico — pa bi skoro ne vedeli, kdo jo je napisal, da se nismo spomnili lanskega koledarja. Bog ve, če se bodo vsi?

Knjižica bi bila lahko priporočljiva šolarskim knjižnicam, da nima kopice slogovnih kakor tudi slovniških napak, ki zasenčijo delo samo in bi mlademu čitatelju skoro več škodovalo kakor koristilo. Janez Vodopivec se je zavedal, da piše za preprosto ljudstvo, ni pa se zavedal — in to je škoda! — da bi moral tudi zanj pisati lepo in pravilno slovenščino. Čemu so glagoli postavljeni na konec vseh njegovih stavkov, to vé samo on in noben Slovenec več!

Knjižica ima dva dela. Prvi del nas seznanja z alkoholom sploh, a je silno šibko prikazan. V drugem delu pa čitamo, kako bi se preuredilo gospodarstvo naših vinogradnikov in še marsikaj, a vse te besede so dandanes za našega kmeta prazne, dokler se ne preuredi ves naš sedanji gospodarski sistem, ki ga kmet-vinogradnik najbolj občuti. Lepše bi bilo, da skuša Mohorjeva družba na praktičnejši način pomagati tej krizi in naj bi pričela z organizacijami raznih zadrug, ki naj bi bile prve posvetovalnice in najboljši odjemalci našega vinogradnika, saj danes ni več res, »da delavec najbolj pije«

(str. 11.), ker je gospodarska kriza s svojimi brezposelnimi posledicami baš njega najbolj občutljiveje zgrabila.

Besede o misijonih (19) ne spadajo sem in je le naivno, če se skuša primerjati številki izdanega (!) denarja za alkohol in poklonjenega (!) za — misijone. Čas je že tudi, da pri razpravah, kakršna je naša knjižica, že opustimo citiranje dnevnikov (n. pr. »Pred seboj na mizi imam štiri številke ‚Slovenca‘, str. 25.), ker že to samo dovolj ceni avtorja, ki se jezi na alkohol, pa pravi na strani 38., da so slovenska grla tako izbirčna in poželjiva, da jim ne zadošča domača poštena kapljica«... M—hm!

Poleg vseh naštetih nerodnosti je knjižica spisana v nekakem germanskem pravopisnem slogu in čitamo v njej vse polno pravopisnih pogrškov. Nekaj zgledov: Bogvekaj (Bog ve kaj), zapnene (poapnene), težak (težek), otmete (rešite), najbolj naravna (najnaravnejša), belokranjskega (belokrajinskega!) in še in še.

Izreki: Nobene dobre dlake! so banalni. Navajanje kletve »porka« med vrsticami, ki bi morale biti vzgojne, ni vzgojno! (str. 28.).

Sploh je jezik podoben slogu onih »zafrkljivcev«, ki niso bog si ga vedi kako prožni v izražanju, in bo radi tega vsak učitelj v dvomu, ali naj knjižico mladini nudi v čitanje ali ne.

Lojze Zupanc.

Marija Jezernik: Princesa Iza. Belo-modra knjižica v Ljubljani 1930.

Ne moremo tajiti dejstva, da smo v dobi velike krize ne le na gospodarskem, temveč tudi na kulturnem polju. Le tehnika napreduje. Tej dobi so potrebni ljudje, ki imajo odprte oči, ki vidijo življenje okrog sebe v vsej njegovi resničnosti in se ne predajajo jokavi sentimentalnosti. Odprt pogled v resničnost življenja naj bi bila temeljita črta našega časa, kajti če se hočemo rešiti iz tega kaosa, moramo najprej spoznati ta kaos, to življenje. A to dosežemo edinole z delom.

Tudi mladinska knjiga naj bi nam podajala to življenje. Otroci bi na ta način spoznali življenje in bi se znali nekoč varneje kretati v njem.

A kakšna je pričujoča knjiga? Odgovor je kratek! Polna sentimentalnosti n. pr. »Zenska mila, sanje zlate, tiha noč naj siplje nate« (71); kako je šele ubogi Njav sentimental. Škoda zanj, saj je drugače »fest« fant. Kako tarna: »Lepe tople poletne noči so mamljale gozd in njegove prebivalce. A Njavu se je zdelo, da cvetke več ne dehte (!), da so starci pozabili najlepše naprave (!), da žuborijo zgovorni potoki same neslanosti (!?), da je na studencu (!) vse hladno in pusto brez princeze Ize (125).« — Ne samo te vrstice, temveč večji del knjige je poln neprebavne in zoprne sentimentalnosti, ki nas pušča popolnoma hladne.

Drugič je knjiga vse prej ko organsko delo, kljub temu, da je princeza Iza središče

povesti. Med čitanjem sem imel vedno občutek, da so druge osebe važnejše (Njav, Ač, Zajec, Goa!) ali pa, da so druge osebe (!) na osrednjo le prilepljene. Ni življenske zveze med njimi! Pisateljica menda sama ni vedela, kakšna bo povest in kakšen bo konec. Nekateri dogodki bi lahko brez škode izostali n. pr. Gozdni časopis, Log in gaj. Res je, da je gospod Godrnjavec iskal med malimi oglašitvami o Izi.

Tretjič je pisateljica hotela biti poučna par excellence n. pr. Če se hočeš skrivati, ne pajdaši (!) se s kričiči (18), sanje so za žabo kvarne (! 18), vse mine (19), brezbriznost se sama kaznuje (19) itd.

Pripovedovanje ne dirne človeka niti ne vzvalovi otroške fantazije. Je mrtvo, dolgovezno, pusto in dolgočasno. Vsa vrednost je v tem, da nastopajo same po sebi prijetne živalce (lisička, Iza, Njav, mucka, Ač itd.). Pripovedovanja ne prepričuje niti ne zabava. Kratko, knjiga je delo brez zdravega in sočnega jedra.

France Jandl.

Ernest Claers: Flachskopf. S predgovorom in slikami Feliksa Timermanna. Iz flamščine prevedel Peter Mertens. Insel-Verlag, Leipzig. 1931. — Knjiga nam opisuje življenje devetletnega šolarja. Pisatelj nam predstavlja tega predivoglavca s toliko srčnostjo in prepričevalnostjo, da ne moremo niti za hip podvomiti, da je vse to, kar nam pred očuje, resnično. Njegova čustva, njegove misli, njegova dejanja in nehanja so tako plastična in prepričevalna, da se nam tu pa tam celo zazdi, da živi ta otrok pred nami, da ga vidimo in slišimo.

Iz vsake pisateljeve besede diha globoka ljubezen do življenja, do tistega otroškega življenja, ki ga narekuje pristna in nepokvarjena mladost, saj pravi: »Ti si samo enkrat star devet let... in lepi časi se ne vrnejo... Izsrkaj med iz vseh rož življenja... Pomisli, da mora zadostovati za dolgo življenje...« (140). On ljubi nepokvarjeno razposajenost devetletnega fanta; mirnosti in umerjenosti takega otroka ne more razumeti. V tej razposajenosti, hudomušnosti, nagajivosti je baš lepota mladega življenja, je iskrenost, kajti vse, kar je grešil predivoglavac, mu moramo odpustiti, odpustiti mu moramo radi njegove iskrenosti, naravnosti in mladosti. To ni nikaka anarhija, to je le izživljajoča se in prekipevajoča mladost.

Še eno potezo daje pisatelj svojemu ljubljencu — globoko ljubezen do narave. Njegov predivoglavac išče ptičja gnezda, trga cvetice, lovi metulje, a tega ne dela iz hudobije, temveč iz otroške radovednosti in ljubezni. Tega se zavedajo tudi ptički, cvetke in metulji »in vse majhne cvetice in vse majhne živalce in vse, kar tu raste in cvete in poznano in nepoznano živi na tem božjelepem, solnčnem svetu, vse se sklanja pod svečano-tihim listjem jelševega

grma in vse poje: Predivoglavac, mladec, ti si del nas, ti si del neskončno lepega sveta kot kaka svetla cvetka ali ko zlat hrošč. Tebi pravimo mi to, tebi edinemu.«

Resnično: Claersov »Predivoglavac« je res deček iz mesa in krvi, duše in telesa, misli in čustev, poln mladosti, svežosti, plastičnosti, hudomušen in nagajiv — a vendar v svojem jedru čist in nepokvarjen je fant, ki se mora izdivjati izven šole, ker ga ne more pritegniti šola s svojim mrtvim poukom, saj pravi sam: »Kako je tukaj neprijazno in mračno; zunaj, zunaj, tam je življenje!« Njegove misli niso pri učitelju, temveč so zunaj pri škorcju, ki sedi na drevesu ali pa že misli na novo pustolovščino, ki jo bo izvršil s tovariši po šoli. In ob drugi priliki pravi, ko leži v mehki travi: »Ah, kako je to lepo! Ko bi veliki ljudje že kdaj spoznali, kakšen užitek je za mladca, če lahko svobodno razpolaga s svojimi prostimi popoldnevi brez učitelja, brez očeta, brez matere, brez verouka in računstva. Kako morejo včasih mučiti koga do smrti s svojimi učenimi traparijami.« (153.)

Pisatelj nam je prikazal šolo in njeno metodo kot nezmožno, da pritegne otroka k sebi, ker je preveč racionalizirana in metodizirana, ker je predaleč od pristnega življenja, predaleč od gozdov, travnikov, potoka, ptičkov, vasice in vaške gmajne. Šola le kroti mladost, namesto da bi jo napeljala v pravo strugo, kjer bi rodila tisočeri sad. A ker se ne more dovolj izživljati v šolskem delu, išče nadomestila za to v hudomušnosti, veselosti, razigranosti in nagajivosti.

Pisatelj je vesel svojega ljubljenca, vesel je njegove rdečice in zdravja, kajti še prehitro bo izginila rdečica in veselost. Tako je s predivoglavcem, ko se vrača prvič od svojega knjigotiskarskega dela. Takrat se zave tega, saj pravi: »Danes se je končala moja mladost« (220).

In mi? Mi krotimo to mladost, mi jo oviramo, branimo otroku, da bi živel in se otroško veselil nekaj let. Trapimo in mučimo ga mnogokrat za mrtvo snovjo. To ni prava pot. Dajmo otroku nekaj prostosti, vnesimo v šolske sobe malo več pristnega življenja, malo več solnca, gozda, travnikov, gmajne — naravnosti, veselosti in vedrosti! Naj bo naša šola dom solnca in sreče! Dajmo naši deci sonca, sonca, sonca; dajmo ji zraka, cvetic in gozda!

Kratko: Kdor hoče čitati pristno mladinsko knjigo, naj seže po tem delu! Našel bo v njem toliko mladostne svežosti, resničnosti in pristnosti otroškega življenja, da se bo nasmajal do solz. Kajti Claersovemu »Predivoglavcu« se moraš smejati iz srca! »Flachskopf« je brez dvoma najboljša mladinska knjiga svetovnega slovstva. Hvaležna bi bila naša mladina tistemu, ki bi knjigo prevedel v naš jezik.

France Jandl.

Spopolnilo Hegijeve Ilustrirane flore

pomeni dogodek v zgodovini botanične literature in za botaniko srednje Evrope sploh.

Skupno delo obsega: 12 letnikov, registrirno knjigo, 7900 strani besedila in 256 večbarvnih ter 24 enobarvnih slik.

Cena v platno vezane knjige Din 6300.—.

Da omogočimo nabavo, dovoljujemo ugodno obročno odplačevanje.

Odplačevanje: za uradne ustanove najmanj 2000 Din letno, za privatnike pa mesečno po 200 Din.

Nabava posameznih knjig.

Kdor ne bi hotel prevzeti obveze mesečnega odplačevanja, si lahko nabavi vsako knjigo posamič.

Najlepše in najvažnejše izdanje o flori v srednji Evropi, k je po svoji vsestranosti in zanesljivosti nedosegljivo ter obenem nezmotljiv in nepogrešljiv svetovalec.

Zdravilne rastline,

njih zgodovina in stališče v narodnem znanju.

Etno-botanična razprava dr. H. Marzellija z 38 slikami. Vezana Din 75.—. Knjiga vsebuje vse ono, kar v Hegijevih knjigah o flori ni zapopadeno in odlično spopolnjuje Hegijeve knjige.

Naročila sprejema

knjigarna Učiteljske tiskarne v Ljubljani.

**Palica že davno
ni več učni pri-
pomoček, pač pa
dobra učila!**

Na razpologo imamo nagačene sesalce in ptice ter suho preparirane ribe.

Za fiziko nudimo mnogo novih aparatov: žlebovi in vrvca s kroglicami za ponazorevanje prostega pada, centrifugalni stroj in centrifugalna proga, aparati za električne poizkuse, elektromagnet itd.

Za ženska ročna dela imamo priprave za perforiranje in predtiskanje vzorcev, zelo praktično sestavljeno, s priloženim navodilom.

Pripravljamo pa še mnogo novih učil.

V kratkem izide naš novi katalog št. 3, zahtevajte ga že sedaj!

Knjigarna Učiteljske tiskarne

Oddelak za učila

LJUBLJANA, Frančiškanska ulica št. 6